

NASLOV: MALI OČAJNI KOMADI

AUTOR: GUILLERMO HERAS

PREVODITELJICA: IVANA KR PAN

SVIĆE U GRADU PUERTO MADRYN

Iznenadila me veličina pingvina.

Maleni su, puno manji nego što sam mislio.

Možda su takvi samo na Mageljanovom tjesnacu?

Tamo pod užeglim suncem tromo su se kretali.

Međutim, njihova pokretljivost u vodi je nevjerojatna.

Nevjerojatna kao ova beskrajna Patagonija.

Beskonačna stepa, hipnotizirajući ocean, tisućljetni ledenjaci.

Sada se nalaziš u zaljevu grada Puerto Madryn.

Na više od 15.000 kilometara od svoga grada.

Putovao si kao svaki drugi turist. Ali tvoj cilj je drugačiji.

Već neko vrijeme čekaš da čovjek izađe s posla.

Baskijski restoran, vrlo cijenjen u ovome gradu.

Dali su ti jednu staru fotografiju. Drugo vrijeme.

Dok si danas večerao na tome mjestu, vidio si izbliza njegovo lice.

Nije se skoro uopće promijenio.

Njegove plave oči.

Njegova oštra vilica.

Njegova crna kosa u kojoj se naziru prvi zalisci.

Njegove guste obrve.

Kao da je prošao tek trenutak.

Već osam godina.

Osam godina iščekivanja.

Osam godini u potrazi za licem.

Pozivi, beskorisni sastanci, lažni tragovi.

Osam godina grižnje savjesti.

Osam godina otkad se dogodila tragedija.

Najednom pred tobom ponovno iskrsne slika pingvina.
Izgedaju kao miroljubive životinje.
Daleko od užasa ljudske vrste.
Može li pingvin podmetnuti bombu pokraj škole?
Ne. Ne bi mogao ni ispaliti iz pištolja.
Ne bi čak ni bio svjestan opasnosti oružja na potiljku.
Imaju li pingvini uopće potiljak?
Iako je moguće da netko tko je sposoban ubiti drugog čovjeka
ne može ubiti pingvina.
Ekološka svijest.
Mogao bi biti protiv borbe s bikovima.
Protiv lova na lisice.
Protiv borbe pijetlova.
Ali je spreman izdaleka aktivirati bombu.
Dignuti zgradu u zrak.
Ljudi će reći da to nije kontradiktorno. Riječ je o samoobrani.
Kušam izvrsni komad patagonske janjetine.
Plamen s ražnja da joj je poseban okus.
Vino ima aromu, ali mu nedostaje punina.
Netko komentira skokove delfina iz mora.
Tromost morskih lavova.
Turisti različitih jezika gomilaju podatke bez smisla.
Nekoliko brzih fotografija koje će njihovu investiciju učiniti vječnom.
Nekoliko amaterskih video snimki za mučenje prijatelja.
Vidljiva sljepoća u shvaćanju ljepote.
Pričaju i pričaju. Jedu i piju.
Poslije će kupiti suvenire.
A sutra novi kilometri koje će ubrojiti među svoje trofeje.
Danas Patagonija, sutra slapovi Iguazúa, prekosutra Aconcagua.
Koga je briga?... Sve je toliko jeftino.
Muškarac mi donese desert. Rožata sa slatkim vrhnjem.
Preslatka.
Kako je proveo ovdje tih osam godina?
Kako je stigao u Puerto Madryn?
Slijedio je tragove prvih stanovnika poluotoka Valdés?

Nekih Baskijaca ili Velšana.

Pročitam na letku „Kuća velškog došljaka“.

„Jednostavne kuće, ponekad vrlo skromnog izgleda, odraz su nostalgije za našim rodnim krajem; bile one zemljane, kamene ili ciglene, uvijek su sadržavale prepoznatljive osobitosti velških korijena, kroz limene krovove u kući bi poput glazbenih nota odzvanjala snaga prirode u obliku vjetra i kiše, starinski prozori i drvena vrata upotpunjavali su njihovu unutrašnjost, u nekima su postavljeni trijemovi i željezne peći iz kojih se svakim domom širila prekrasna toplina tijekom dugih i hladnih patagonskih zima...“

Čime se uopće bavi jedan Velšanin ili Baskijac tako daleko od svoje zemlje?
Lovom na kitove ili uzgojem ovaca.

Nostalgija za dalekim domom.

Beskonačan stepski horizont.

Ali ovaj čovjek nije doseljenik.

Ovaj čovjek je bjegunac.

Možda se raznježi pri pogledu na oceanski zaljev.

Ali nije imao milosti kad je pritisnuo okidač.

Osam godina neprekidne potrage.

Može li se živjeti toliko dugo sa samo jednom idejom?

Može li se ostati priseban?

Djevojčicino smrskano tijelo.

Šestogodišnje stvorenje.

Bez prilike za ikakvu budućnost.

Putovati. Upoznati. Šetati među pingvinima.

A u mojoj glavi samo jedna ideja: osveta.

Prije nikada nisam tako razmišljao.

Prije sam uvijek odbacivao tu ideju.

Smrtna kazna mi se činila užasnom.

Kako si odjednom promijenio mišljenje?

Zbog krvi? Smrskanog tijela?

Nakon dugo vremena jedan izgubljeni trag.

Ime. Čovjek nestao iz svog sela.

Njegova obitelj kaže emigrant. Ja kažem ubojica.

Dugo putovanje na kraj svijeta.

Jug juga.

A zatim i tvoje putovanje. Prerušeno u turistički aranžman.
Iguazú. Poluotok Valdés. Calafate. Ledenjaci. Ushuaia.
Buenos Aires, posljednja postaja.
Trpiti toliko gluposti. Toliko beskorisnih komentara.
Ispijem kavu i izađem iz restorana.
Na grad Puerto Madryn pada noć.
Čekam njegov izlazak.
Sve će biti vrlo jednostavno.
Mirno ću se približiti. Tražit ću ga vatre.
Pogledat će me u lice i neće se uznemiriti.
Upravo mi je poslužio večeru.
Španjolac.
Netko tko je protiv smrtne kazne.
Ali sada ćeš postati krvnik.
Hladan, odrješit, skoro ravnodušan.
Dugi argentinski nož koji se može kupiti u bilo kojoj trgovini.
Precizan udarac u pažljivo odabrano mjesto.
Nakon toga sakriti tijelo. Uzeti novčanik.
Svakodnevna krađa na turističkoj plaži.
Sutra, ranom zorom, povratak u zračnu luku.
Ponovno ista grupa na povratku s ledenjaka.
Turist koji putuje sam, ne pretjerano pričljiv, miran i pristojan.
Tko bi mogao posumnjati?
Kada otkriju beživotno tijelo tog emigranta, ti ćeš već biti daleko. Drugi
krajolici, nove životinje i njihovi običaji.
Jedna smrt za stranicu u novostima.
Još jedan pokazatelj nesigurnosti građana.
Tema za televizijsku raspravu.
Bio je Bask. Možda je riječ o poravnavanju računa?
Ne, obična pljačka. Još jedna potvrda iskvarenosti društva.
Sindikalne demonstracije, zamrzavanje računa, korupcija, devalvacija.
Tko ne bi postao očajan u takvoj situaciji?
Vijest ćeš pročitati u novinama drugog grada.
Vratit ćeš se u svoju domovinu, ali na svom licu možda nećeš vidjeti
smiješak kojeg si zamišljao.

Je li vrijedilo?

Sada sumnjaš, ali znaš da ne smiješ.

Vidiš muškarca kako izlazi iz restorana.

Slijediš ga. Ulica je pusta. Sad je trenutak.

Ubrzaš korak, sustigneš ga.

„Imate li vatre, molim Vas?“

Napeta tišina.

I u tom trenutku dok se muškarac okreće...

Začuješ glas vodiča iz autobusa koji nas vozi prema drugom dijelu turističkog programa koji si kupio u onoj agenciji u centru.

Taj kreštavi, jednolični i istrošeni glas koji turistima uzastopno ponavlja jednu te istu priču, iste pošalice, iste anegdote.

Podigneš pogled sa svoje bilježnice.

Glas je prekinuo tvoju priču u krivom trenutku.

Tvoj izdavač, u Španjolskoj, urla na telefonu.

Tvoje vrijeme za predaju je isteklo.

Priča traži nešto izvan tvog okruženja.

Odjednom ti sine ideja. Krčma u Puerto Madryn.

Neprospavana noć.

Završiti prije nego dođe do sljedećeg ispada panike i poslati faxom.

Bilo što, kažu ti, samo pošalji nešto.

I taman kad si namjeravao privesti kraju svoju fantaziju, vodič ispriča vic kojem se svi smiju u ovom idiotskom i čudnom autobusu u kojem si mislio naći materijal za svoju prozu.

Samo su pingvini to uspjeli.

I u ovom trenutku kad ne znaš kako završiti priču, usredotočuješ se na kreštavi glas koji ti je ukrao rasplet.

„Promotrite sada kilometre patagonijske stepe. Posvuda je ista, zato ćemo uskoro stati na jedinom mjestu na kojem imaju zahod jer, kao što vidite, stepa može predstavljati probleme pri obavljanju nužde. Ženama zbog niske i trnovite vegetacije, a muškarcima zbog snažnog vjetra koji ovdje neprestano puše.“

TAMA

PASJA LJUBAV

- 1.- Pojeo bih te zubima.
- 2.- Ne pretjeruj.
- 1.- Hoćeš probati?
- 2.- Nisam raspoložena.
- 1.- Kakva kukavica.
- 2.- Ne kažem da nisam.
- 1.- Trebala bi eksperimentirati.
- 2.- Malo pomalo.
- 1.- Ostavljaš za sutra ono što možeš napraviti danas.
- 2.- Ne želim izgubiti glavu.
- 1.- Taj dio bih ostavio za kraj.
- 2.- Pretjeruješ.
- 1.- Tražim.
- 2.- Da te ne poznam, uplašio bi me.
- 1.- Budući da me znaš, možeš se uistinu bojati.
- 2.- Sad me već stvarno počinješ plašiti.
- 1.- To me ohrabruje.
- 2.- Više ti nisu dovoljne uobičajene stvari?
- 1.- Uobičajeno je ono što ti želiš da bude.
- 2.- Previše čitaš.
- 1.- U pravu si, moram priznati. U akciju moram krenuti.
- 2.- Eto, rima.
- 1.- Al' se klima.
- 2.- Prestani se glupirati kao klaun.
- 1.- U redu, nije mi drago što kritiziraš tako vrijednu struku.
- 2.- U pravu si. Osim toga, u cirkusu se nikada nisam osjećala ugodno.
- 1.- Neko traumatično iskustvo iz djetinjstva.
- 2.- Ne podnosim gledati zatočene životinje.
- 1.- Bolje tamo nego u zoološkom vrtu.
- 2.- I pokraj svih tih čudnih likova: mađioničara, akrobata, bacača noževa, letača na trapezu, ukrotitelja, patuljaka...
- 1.- Patuljaka?
- 2.- Nikad se nisam osjećala ugodno pokraj njih.

- 1.- Predrasude.
- 2.- Danas više nitko ne može reći što misli.
- 1.- Nije politički korektno.
- 2.- Znači, nema pokvarenih crnaca?
- 1.- Naravno da ima. U svim rasama postoji gomila kretena.
- 2.- E pa, ako je tako, meni se gade patuljci.
- 1.- Pitanje estetike?
- 2.- Ne želim o njima razmišljati.
- 1.- Vratimo se na početak. Zašto mi ne daš da te pojedem?
- 2.- Izgleda mi prljavo.
- 1.- Pokušajmo to obaviti čisto.
- 2.- Kako ćeš raskomadati tijelo na čisti način?
- 1.- Mislim da si previše osjetljiva.
- 2.- Ne podnosim bol.
- 1.- Mogu ti dati anesteziju, ako želiš.
- 2.- Samo gledaš kako bi sebi ugodio.
- 1.- Istina, obožavam masturbaciju.
- 2.- Za razliku od tebe, ja je mrzim.
- 1.- Stvar ukusa.
- 2.- Uvijek si pokušavao nametnuti svoj ukus.
- 1.- Nije ti baš bilo mrsko.
- 2.- Sada je situacija drugačija.
- 1.- Samopotvrđivanje?
- 2.- Mudrost.
- 1.- Dobro je odrasti.
- 2.- U tvom slučaju taj korak će biti pravo čudo.
- 1.- Petar Pan mi je uvijek bio drag.
- 2.- Ali si stao na Palčiću.
- 1.- Nije ni on loš lik. Vrlo je inteligentan.
- 2.- Ja mislim da je idiot.
- 1.- Vidiš? Stalno tražiš skukob.
- 2.- Dugi niz godina te trpim.
- 1.- Ja te i dalje volim.
- 2.- Po inerciji.
- 1.- Ne, ne... Želim te više no ikad.

2.- Bulazniš.

1.- Osjećam se kao pas. Čisti instinkt.

2.- Čista mašta.

1.- Vidi, kleknuć ću četveronoške.

2.- Molim te, ne pravi budalu od sebe.

1.- Samo slijedim svoj instinkt.

2.- Da smo barem stvarno životinje.

1.- Vidiš da me razumiješ.

2.- Upravo zato da ne budemo tako uvrnuti kao ti.

1.- Misliš da životinje nisu uvrnute?

2.- Naravno da nisu. Tvoj instinkt su probudili tvoji duhovi.

1.- Zanimljiva teorija.

2.- Moj dojam.

1.- Ne znam, volio bih pitati krokodila, hijenu, pitona, žirafu, majmuna,...

2.- Prestani nabrajati. Dosadan si.

1.- Sad kad smo napokon krenuli u znanstveni razgovor.

2.- Ne seri govna!

1.- Prava organska i životinjska tvar.

2.- Trebali bismo malo prošetati.

1.- Ne znam. Mislim da će me u parku biti sram.

2.- Sram čega?

1.- Pojesti te.

2.- To je idealno mjesto za psa.

1.- Ali mislim da ljudi nemaju smisla za humor.

2.- Moguće. Ako te vide kako četveronoške glumiš idiota, mogli bi ti se smijati.

1.- Mogu se smijati, to me ne brine. Ali mogli bi me gađati kamenjem.

2.- Tako umiljatu životinjicu?

1.- Ne želim ići u park. Ovdje imam više privatnosti.

2.- Prije si volio egzibicionizam.

1.- Sve u svoje vrijeme.

2.- Nisi razmišljao o tome da ako me pojedeš, više me nećeš imati?

1.- Naći ću si drugu.

2.- Genijalno. Serijski pas-ubojica.

1.- Možda naprave i film.

- 2.- A možda te i prebiju na smrt.
- 1.- Prihvaćam izazov.
- 2.- I dalje mislim da si obični egoist.
- 1.- Pružit ću ti najveći mogući užitak. Samo strast budi pravu glad.
- 2.- Ili potreba.
- 1.- I to. Imam potrebu probati tvoje meso.
- 2.- Ne bi li me mogao samo liznuti?
- 1.- Nije mi dovoljno.
- 2.- Malo pocicati.
- 1.- To će me samo još više razdražiti.
- 2.- Sad me već počinješ zamarati.
- 1.- (*Zavija.*)
- 2.- O kojoj rasi si razmišljao?
- 1.- Njemački mastif.
- 2.- Zvjer od psa.
- 1.- Treba mi dobra čeljust.
- 2.- Misliš da mi je meso žilavo?
- 1.- Ni najmanje, draga, meko je kao zmijska koža.
- 2.- Možeš umrijeti od otrova.
- 1.- Onda umrimo zajedno.
- 2.- Nisam znala da si takav romantik.
- 1.- Ne zavaravaj se, ovo samo govori životinja iz mene.
- 2.- Kakva opsesija! Opet on o životinjama.
- 1.- Nemoj toliko racionalizirati.
- 2.- A ti se nemoj ponavljati.
- 1.- To mi je u naravi. (*Baci se na nju. Zaurla.*)

TAMA

NE BACAJTE SVINJE PRED BISERE (kratki monolog bez oznake porijekla)

Dovoljno je tek trideset sekundi da dokrajčiš čovjeka.

Puno više vremena treba ti za svinju.

Ne mislim u prenesom značenju, ne... pravu svinju.

Zanimljivo je kako je takozvano kolinje postalo sveta ceremonija.

Krv teče u potocima u sveopćoj veselici.

Skvičanje životinja je ponekad užasno... ali nitko se ne uzbuđuje.

Ponekad pomislim kako bi bilo da svinje organiziraju kolinje ljudi.

Djetinjaste maštarije bez čvrstih temelja.

Kakva je prava priroda svinje?

Zašto mislimo da se bol koju osjeća čovjek razlikuje od boli koju osjeća životinja?

„Jedina su moja htijenja,

o prasenca, zbog svog mira želim znati

(bez obzira na taj zločin mog jedenja)

da l' još čime vašim se počastih.“¹

Može li itko sjetiti kolinja prije ere kolesterola?

I prije onih drugih tihih neprijatelja, triglicerida?

Prije sam sretno žderao kobasice, krvavice, slaninu, nareske, sve užitke proizašle iz tog veličanstvenog tijela.

Sada sam izgubio bitku i moram se suzdržavati od štovanja svinja.

Moram se usmjeriti na povrće, sterilnu piletinu i klizavu ribu.

Dobre masnoće su omega 3, a loše sve koje potječu iz svinjskih proizvoda.

Gdje je svinjogostva, tu više nema raja za mene.

Sajam pršuta je meni zabranjeno mjesto.

Uzalud mi ovo jadikovanje.

I zbog toga bih od sada trebao postati samo promatrač.

Bestidni promatrač koji zuri u kolinje kao u neki *performance* suvremene umjetnosti.

Vatra koja pali dlake na koži.

Pranje i struganje kože.

¹ Aluzija na stihove djela *Život je san* španjolskog autora Calderóna de la Barce. „Jedina su moja htijenja,/o nebesa: zbog svog mira želim znati/ (bez obzira na taj zločin mog rođenja)/ da l' još čime vas uvrijedih.“ Prev. Nikola Miličević, Zagreb: Školska knjiga, 2005. *Napom. prev.*

Set noževa za različite rezove.
Tave, kotlovi, banje, lonci i kutlače.
Crijeva za krvavice.
Kante za skupljanje krvi.
Žena je miješa da se ne zgruša.
Miješanje tijela u pokretu.
Opijanje mirisima.
Prosinačka hladnoća.
Sve je poput zatvorenog kruga.
I nitko ne razmišlja o okrutnosti tog rituala.
Po čemu se svinja razlikuje od čovjeka?
Ponavljam:
Zato što ne može zgrabiti nož i rasporeti mu crijeva?
Zato što ne može organizirati kolinje ljudi?
Nikome ne pada na pamet staviti se u položaj svinje.
Ljudi demonstriraju protiv ubijanja bikova.
Međutim, normalno je slaviti zimsko kolinje.

Ah, umalo sam zaboravio, ja više ni ne znam jesam li čovjek ili svinja.
Od tolikog analiziranja pretvorio sam se u čudovište.
Kad dođe doba kolinja na mukama sam.
Ako te više ne mogu jesti, mogu li biti pojeden?
Glas mi zvuči kao roktanje.
Lice mi se iskrivljuje.
Tijelo mi se izobličuje.
Mnogima će ovaj slučaj izgledati sramotno.
Uvijek će im biti draža poetska slika vukodlaka.
Čovjek-svinja nema baš filmskog potencijala.
Čak nije zanimljivo ni za televiziju.
Uvijek sam na pola puta.
Između smijeha i užasa.
Možda ako nas bude više muškaraca-svinja?
A što tek reći za krasotice žene-svinje?
Izgleda da nikoga ne zanima moja jadikovka.
Za mene nema punog mjeseca koji bi me promijenio.

Gdje bi me zatvorili?
Tko zna bi li me primili u zdravstvenu ustanovu?
Ili bi mi izgradili svinjac prislonjen uz to mjesto?
Možda bi samo bili indiferentni.
Previše je svakodnevnih užasa da bi se bavili jednim mesnatim slučajem.
Osim izgledom, trebao bih privući pažnju još nečime.
Zamaskirao se, rekla bi većina.
Jadni luđak, rekli bi drugi.
Nije baš neki glamurozni primjer.
Sigurno smrdi, čudno rokče. U pakao s njim.
Nisu vremena za suosjećanje.
Više se ne snimaju filmovi o čudnim bićima.
Danas frikovi idu na Euroviziju.
Više nema poezije, samo prljavi realizam.
Ali ne gubimo nadu.
U Kini su otvorili sajam pršuta.
Zašto ne bih mogao skončati svoje dane na nekoj kineskoj farmi?
Nažderavati se chop-sueya i proljetnih rolica.
Vježbati tai-chi u azijskim skladištima.
Općiti sa ženkama kineskog praseta.
Iskrižati naše tekućine koje će stvoriti novu rasu.
Ni svinje, ni ljudi, čista esencija ljudetine.
Ali možda je sve to samo san.
Za nekoliko dana će prosinac.
Hoću li preživjeti ovo kolinje?
Zbog toga ne zaboravite ovo. Kad budete jeli svoj sljedeći narezak.
Možda upravo dolazi od ove skromne životinje koja se sada oprašta od Vas, iako još uvijek ne zna točno kojim bogovima bi trebala povjeriti svoju sudbinu.

TAMA

LINIJA 9

Izlaziš na ulicu. Smeće na pločniku.
Rano ujutro. Blago sunce.
Izgubljeni pogledi. Tranzit robota.
I tako dan za danom.

Poslao bi sve u vražju mater.

Ali ipak čitaš besplatne novine
koje su ti dali na ulazu u metro.
Cura je krmeljava,
trebala bi biti u školi,
ali joj je otac nezaposlen
brat joj je nezaposlen
majka puca po šavovima od tolikog posla,
a ona želi imati dečka
koji će je na motoru odvesti na ples.
Zašto joj nisi nešto rekao?
Krišom si joj pogledao u dekolte.
Sada ti se neki lakat zabija u rebra.
Osjetiš smrad pazuha,
ugledaš oči zombija,
a tek si prošao dvije stanice.
„Novac te ne čini sretnim.“
Čitaš što je rekao neki slavni idiot,
i pomisliš, ali novac ti daje slobodu.
Još lica, još tijela, još mirisa.
Ružna lica, uspavana tijela, odvratni mirisi.
Kakav smrad gomile!
Pazi što govoriš, pomisliš.
Barem imaš posao.
Utjeha za budale.
Ima ga i cura koja dijeli novine.
Male cice, utegnuto dupe.

Ali čemu nam služi taj posao?
Čak ne možeš ni pobjeći na mjesec dana,
ma ni na petnaest.
Najviše tjedana dana na moru,
domaći turizam negdje po obali, agencija Atlas,
Globus, Last Minute, rajevi od papira.
Palme od kartona.
Tamo su crnkinje mulatkinje
tamo Kineskinje nisu žute
tamo te muslimanke ne živciraju.
Ali u ovom vagonu linije 9
sva lica te jednako živciraju
i jebeš im majku svima jer su rodile tolike imigrante
koji samo zauzimaju prostor
koji uzimaju poslove
koji govore na drugom jeziku
koji smrde drugačije.
Ali ne. Nisi rasist.
Nisi ksenofob.
Nisi snob.
Iako proklinješ uzdizanje radničke klase.
Živiš u istom kvartu u kojem i oni.
Dižeš se u isto vrijeme.
Voziš se istim metroom.
Zašto se onda ljutiš?
Sanjaj, sanjaj malo.
Ali kako ovdje zatvoriti oči?
Opet lakat, ovog puta u jetru.
Sve više i više ljudi.
Odjednom potpuna nepomičnost.
Samo je još to falilo! Portugalac na harmonici.
Teže je krasti nego prositi.
Ili je teže prositi neko krasti?
A koji kurac ja znam.
Bubnjići će mi puknuti.

„Nađi svoju sreću, nek' ti ruku da.“²
I u tom trenutku eksplodiram.
Bacim se na Portugalca.
Protresem ga u tih par centimetara prostora.
Ljudi uokolo ne vjeruju svojim očima.
Miču se i stišću uz prozore
natrpanog vagona
proklete linije devet.
Više se ne čuje zvuk instrumenta
koji ne znam ni kako sam uopće iščupao
iz ruku njegova vlasnika.
Svi me gledaju.
Zapamti: nisi rasist, nisi ksenofob.
Ali ne možeš više.
Svom snagom zvizneš
harmoniku o pod.
Instrument zacvili.
Portugalac zbunjeno zuri.
Ljudi nijemo stoje.
I u tom trenutku se otvore vrata.
Svi reagiraju kad ugledaju stanicu.
Krdo strmoglavo jurne
mrveći ostatke glazbala
koje poput leša počiva na ljepljivom podu
vagona linije 9.
Metež me izbacio na stanicu
i sada promatram kako metro odlazi.
Unutra se maleno tijelo saginje
i kupi svoj uništeni fetiš.
Ponovno zatvaram oči
i ponovno čujem melodiju.
„Nađi svoju sreću, nek' ti ruku da“
i ponovno pomislim da je sve oko nas
gore od najgore noćne more. TAMA

² Stih popularne dječje pjesme *Pačji ples* koja se u originalu izvodi na harmonici. *Napom. prev.*

IRAČKI PAS

U ovom djelu nije bitan spol čovjeka koji izvodi tekst. Svejedno je hoće li biti muškarac ili žena.

Uvijek se pitam zašto se kaže „umrijeti kao pas“. Koja je razlika u odnosu na smrt čovjeka? Zar se možda tijela ne raspadaju na isti način? Stvarno je čudna prepotencija toliko svojstvena toj neobičnoj rasi koja hoda na dvije šape. Naravno, oni ih zovu stopala, valjda kako bi se razlikovali od nas. A mi smo vrlo širok pojam, jer u tu skupinu ulaze psi, mačke, kunići i mnogi drugi cijenjeni sisavci. Šapa? Što žele time reći? Zašto im nikada ne padne na pamet da i mi osjećamo i trpimo? A kako je općenito teško biti pas, što tek reći za iračkog psa? I ovdje nas ponekad poglade, a ponekad udare... a od zadnjeg rata život pasa krenuo je od lošeg nagore. Bez okolišanja, pravi pasji život. Preživjeti na otpacima otpadaka iz kojih su već iščeprkani i posljednji ostatci smeća. I muhe su požderane prije nego su uspjele pobjeći. Priča se da se u drugim dijelovima svijeta prema psima odnose skoro kao da su ljudi. Njihovi vlasnici im daju jesti tri puta dnevno, peru ih, češljaju i izvode u šetnju da pišaju na mjestima gdje raste trava, drveće i ima vode u izobilju. Hajde, dođite ovamo. Zagušljiva vrućina, tvrda zemlja, smrdljive lokve i posvuda plakati s licem vođe. Uvijek to lice kuda god da kreneš, kao veliko oko koje te prati i u tvojim najintimnijim ritualima. Njegov pogled prodire u tebe i kao da ne možeš učiniti ništa što nije blagoslovljeni plod njegove izričite želje. Strah, uvijek strah i također mržnja prema strancima. Ali zašto nas? Što smo mi učinili? Zašto moram trpiti tu dvostruku represiju? Neprestano slušam kuknjavu ljudi na ulici. Do njih dolaze glasine koje službeni proglasi ponekad nastoje ušutkati. Glasine, glasine... uskoro će biti još više bombardiranja, još više smrti, više gladi i više boli. Siguran sam da onaj koji o tome odlučuje nije pas. Čak ni neka od onih najokrutnijih rasa kao što su pit bulovi ili rotvajleri. Mora da je netko bez glave, iako izgleda da si mnogi od njih umišljaju da imaju velike genitalije. Ja sam još bio maleno stvorenje kad su bombe pale na Bagdad. Nakon toliko dana podnošenja te ubojite kiše mnogi su se pitali zašto nas nisu dokrajčili. Zašto su mu dopustili da nastavi, tom vođi iračkog naroda koji nam je u nasljeđe ostavio samo bol?

Nisu čak ni sve ovo pretvorili u polje pepela. Niti su nas oslobodili ovih godina spore agonije. Suze su nas pratile sve ovo vrijeme. Mnogi su umrli. Nijedna obitelji bez gubitka. Nitko se nije spasio, ni žene ni djeca ni starci ni, naravno, psi. Jasno, nije tako bilo onima koji žive u palačama. Priča se da imaju basnoslovne hale unutar labirinta vrata koja ponekad ne vode nikamo. Čuješ da govore o domovini, o vjerskim tajnama koje pričaju o blaženoj vječnosti za one koji poginu u borbi. Postoji li i raj za pse? Ili su si ljudi prisvojili i taj monopol nad rajem i paklom? Kršćanski psi, arapski psi, budistički psi, i psi agnostici bez pravog smjera kuda se uputiti kad otegnemo papke.

Volio bih da se na jedan dan mogu zamijeniti s jednim od onih pasa koji žive iza zidina palače velikog vođe. Ne pamtim okus mesa. Kako bi bilo osvježiti se čistom vodom? Sada sam već skoro kostur, mršavo bijedno tijelo koje više nema hrabrosti suprotstaviti se ni djetetu kad baci kamen na njega. Prljava djeca koja igraju nogomet loptom napravljenom od krpa i papira, na polju tvrde zemlje na kojoj se svaki pad pretvara u ranu koja će se zagnojiti i neće biti lijeka koji bi je zacijelio. Bolnice više nemaju lijekove ni za najobičnije bolove, dok se na poljima nafte množe galoni u iščekivanju kupca koji ne dolazi. Čekati svaki novi dan gledajući u nebo i osluškivati tišinu ne bi li čuli primicanje nekog aviona na horizontu koji nosi svoj smrtonosni teret. Što se skriva na tim mjestima gdje ljudi sa Zapada svakodnevno dolaze i pregledavaju instalacije? Što traže u tim skladištima zatvorenima ostatku stanovništva? Nitko to ovdje ne zna. Neki pričaju besmislice o tome da nam žele oteti naše blago. Snovi o veličanstvenoj prošlosti koju nitko od nas neće ponovno doživjeti. Imam osjećaj da se nalazimo u svijetu laži u kojoj nama psima nema mjesta. Te misli koje lajem na glas vjerojatno su beskorisne poput škorpionove borbe protiv tenka. Sumnjam da ičemu koriste. Neki psi pokušali su pobjeći, ali su umrli prelazeći pustinju. Osim toga, čak i da stignem do granice, kako bi se prema meni mogli ponašati iranski psi, kurdski ili turski kad saznaju otkuda dolazim? Najvjerojatnije bi mi uskratili bilo kakvu pomoć. U najboljem slučaju, jer ako njihovi vlasnici saznaju da dolazim odavde, nema dvojbe da bi moja glad i moje muke svršile istog časa: kamenom ili metkom.

Zato ću umrijeti ovdje ubrzo. Na žarkom suncu. Bez snage da potražim malo prljave vode ili komad nečega što jedva da se može zvati

hranom. Što je bolje, umrijeti od gađenja ili od starosti? Što je gore, umrijeti od gladi ili od topovskog hica? Na kraju je svejedno, umrijeti. Kakva je to usrana povijest koja uvijek završi isto za sve. Čak i ovdje, u ovim godinama patnje ponekad sam vidio ljude da se smiju. Nadali su se da će jednoga dana ta bića s druge strane ukinuti embargo. U tišini su priželjkivali da se jednog dana probude i čuju ili pročitaju da je veliki poglavica umro te da se treba pojaviti na velikom sprovodu i očajno plakati tijekom nekoliko dana. Ali sigurno bi korotu ubrzo zamijenilo slavlje, a na mjestima na kojima se sada uzastopno pojavljuje njegovo lice koje sve nadzire, pojavili bi se drugi krajolici koji bi nam dopustili da sanjamo o slobodi. Ali ni pri pogledu na zvjezdano nebo se ne možemo prepustiti snovima uz proročke priče. I jedni i drugi su nam oduzeli mir. Prije mnogo vremena su nas ostavili da živimo u agoniji i možda im se sada čini da su i u tome bili previše darežljivi. A za to vrijeme, iza zidina svojih palača on će se i dalje sastajati s vojnim licima, razmetati se svojom moći i pušiti cigare koje najviše voli. Tako ga se može vidjeti u onom aparatu koji ljudi strašno vole, na koji se zakače i gledaju malene slike za koje se nikada ne zna jesu li istina ili laž. Ponekad bi nam dopustili da vidimo „šefa“ s druge strane i iako uvijek nosi fino odijelo, ovdje kažu da bi se volio pojaviti u kaubojskom odijelu iz onih starih filmova koje zovu *westerni*. Prije su ih češće puštali, sada jedvice. Ja sam se volio izvaliti na pod, u debelu hladovinu, i gledati u maleni aparat na kojem su se vidjeli čudni tipovi s tipičnim šeširima i pištoljima o boku kako pucaju i ubijaju druge čudne likove golih prsa i s perjem na glavi. Ponekad bih se jako uzбудio i slinio kada bi se tamo pojavio neki pas. Bio je sličan meni i mnogima drugima koji su lutali ulicama Bagdada.

Sada me napušta snaga. Više ne mogu zavijanjem nadglasati ostale.

Užasnut, ugušen, umoran,
ukočen, uspavan, uplašen,
ubačen, uhvaćen, ucrvljen,
uprljan, udaljen, udaren,
umlaćen, umoren, usmrđen.

Opraštam se od ovoga svijeta koji uskoro možda neće biti ništa više od hrpe ruševina. Pasji život, ljudska smrt.

TAMA

STVRDNUTA KRV

Dvije žene, N i B.

N.- Odvratno.

B.- Prirodno.

N.- Naporno.

B.- Ali zbog toga smo posebne...

N.- Svakih 29 dana.

B.- Ako sve ide prema planu...

N.- Ja se ponosim time.

B.- Ipak, umara.

N.- Mrzim satove.

B.- Način kojim mjerimo stvari.

N.- Uvijek tako racionalna.

B.- I pomalo divlja.

N.- Ne koketiraj.

B.- Ne izazivaj.

N.- Volim kad se ljutiš.

B.- To ti se uvijek dogodi kad vidiš krv.

N.- Stvrdnutu.

B.- Normalno je nakon nekog vremena.

N.- Mogla bi se oprati.

B.- Volim kad ostane neki trag.

N.- Grozno.

B.- To je kao slika jednog trenutka.

N.- Uživaj u tome?

B.- Dobro je pogledaj. Prava umjetnička mrlja.

N.- Znaš da mi se gadi.

B.- Ali sam čin obožavaš...

N.- Uzbuđuje me u tom trenutku. Dok teče. Poslije više ne.

B.- Imaš bolesniju maštu od mene.

N.- Umišljaš si da si likovna umjetnica.

B.- Dobra ideja. Napraviti ćemo kolekciju.

N.- Da ju poslije izložimo?

B.- Zašto da ne?
N.- Nitko ne bi došao.
B.- Trbalo bi napraviti dobru promociju.
N.- Djela u ciklusima.
B.- Svaki puta kad procuri.
N.- Morala bi si naći agenta.
B.- Bolje da bude žena.
N.- Tako će sve ostati među nama.
B.- Veći senzibilitet.
N.- Treba zgaziti muške.
B.- Bes milosti.
N.- Oni drugačije krvare.
B.- Bi li mogla prepoznati razliku u boji?
N.- Mogla bih prepoznati razliku u jecaju.
B.- Hrpa kukavica!
N.- Ne podnose bol.
B.- Kao mi.
N.- Mlakonje!
B.- Pizde!
N.- Sjećaš li se onog zadnjeg kad je vidio krv?
B.- Počeo se moliti.
N.- Nije to mogao gledati.
B.- Ta crna mrlja.
N.- I taj gutljaj tekile.
B.- Pljunula sam mu u lice.
N.- Preznojavao se.
B.- I prestravljeno je gledao.
N.- Kao da nikada nije vidio krvavu mrlju.
B.- Još je curila.
N.- Tekuća.
B.- Ali gusta.
N.- Ponavljam. Više mi se sviđa kad se osuši.
B.- Raspon nijansi.
N.- Beskonačnost likovnih mogućnosti.
B.- Okus istinske umjetnosti.

N.- Šteta što se ne sviđa svima.
B.- Pa ni čili se ne sviđa svima.
N.- Na njihovu štetu.
B.- Budale.
N.- Uskoro nam opet dolazi taj dan.
B.- Ponovno se treba pripremiti.
N.- Jesi li kupila sve što treba?
B.- Sve je gotovo.
N.- Sve je spremno.
B.- Za dva dana.
N.- Točno.
B.- Ovaj put će odjeknuti.
N.- Krv će teći u potocima.
B.- Bit će to naš veliki udarac.
N.- Konačan.
B.- A onda se povlačimo.
N.- U stvaralaštvo.
B.- Predstavljanje naše velike kolekcije.
N.- Stvrdnuta krv.
B.- Krv stvrdnuta.
N.- Imaš li sve nacрте?
B.- Imam sve.
N.- Znači, imamo metu.
B.- Narodna banka.
N.- Direktni napad.
B.- Oružje je dobro podmazano.
N.- Naši pištolji.
B.- Sig-Sauer P-220.
N.- Browning Hi-Power.
B.- Colt M1911.
N.- Stari.
B.- Ali sigurni.
N.- Beretta 92.
B.- Glock 17.
N.- Smith & Wesson.

B.- Walther P99.
N.- Čvrst stisak na dršku.
B.- Da osjetiš njegov dodir.
N.- Dok pucaš u tijelo.
B.- Krv teče.
N.- Prija odjeću.
B.- I dok ti kupiš novac.
N.- Ja trgam košulje.
B.- Naša kolekcija.
N.- Naš san.
B.- Prava pravcata *site specific* umjetnost.
N.- Materijal za instalaciju.
B.- Bolje od *happeninga*.
N.- Umjetnost više nema granica.
B.- Miluješ revolver.
N.- Svakih 29 dana.
B.- Novi napad.
N.- Nova stvrđnuta krv.
B.- Nova budućnost pred nama.
N.- Umjetnost bez granica.

TAMA

KOZMETIČKI PROIZVODI

U Kini, sadašnje vrijeme.

LIN.- Koliko će ih biti ovaj put?

YANG.- Najmanje tucet.

LIN.- Znaš da ih je svakim danom sve teže nabaviti.

YANG.- Pritisni suce.

LIN.- Trebat će mi više novaca.

YANG.- Dobit ćeš ga, ali ne možeš nas iznevjeriti. Treba nam ta sirovina.

LIN.- Neće biti lako. Vremena se mijenjaju.

YANG.- Hvata te nostalgija?

LIN.- Nimalo. Utvrđujem realno stanje.

YANG.- Ne zaboravi da se stvarnost može promijeniti.

LIN.- Isporuka ti je sve manje pouzdana.

YANG.- Svijet nad gleda drugačijim očima.

LIN.- Svakim danom nas sve pomnije promatraju.

YANG.- Vlada će im stati na kraj.

LIN.- Ne zaboravi da ih i oni trebaju.

YANG.- Kao što mi trebamo tu osnovnu sirovinu. Europa krene s predrasudama samo kad postane gusto. A njihove žene imaju veliku moć.

LIN.- Nevjerojatno je da toliko troše na kozmetiku.

YANG.- Ljepota treba dodatnu opremu.

LIN.- Ne shvaćam zašto ih ne možete proizvesti iz životinjskih sirovina.

YANG.- Ne budi naivan. I to radimo. Ali nije isto. Kvaliteta kože je drugačija.

LIN.- Na kraju je isto, samo životinjska koža.

YANG.- Misliš da bismo se upustili u taj rizik da naši kemičari nisu otkrili razliku?

LIN.- Ne razumijem te zapadnjake.

YANG.- Misle da su vrlo profinjeni.

LIN.- A te naborane babe, misliš da bi si mazale tim kremama da znaju otkuda potječu?

YANG.- Možda bi ih to čak i rajcalo.

LIN.- Pa zašto onda ne staviš sastojke na etiketu?

YANG.- Istočnjački osjećaj za dobar ukus.

LIN.- Ako se vijest proširi, mnoge će obitelji htjeti prodati svoje pokojnike.

YANG.- To bi nam upropastilo biznis. Kad se krene u masovnu proizvodnju smanjuje se vrijednost proizvoda. Trebamo kožu pogubljenih zatvorenika... Nitko ne pita za njihova tijela... i to nam jamči potpunu diskreciju.

LIN.- Uz podmićivanje.

YANG.- Zanimljivo je kako si postao moralan. Prije nije bilo tako. Sjeti se da naši službenici nisu dobro plaćeni i ovo im je neka vrsta kompenzacije. Njihov posao je vrlo težak i podvrgnuti su kritikama.

LIN.- Teži je moj posao.

YANG.- Za koji si dobrano plaćen.

LIN.- Jesi li ikada oderao ljudski leš?

YANG.- Nikada. Dovoljno mi je što moram kontrolirati arke koje mi šalješ.

LIN.- Poprilično cinično razmišljanje.

YANG.- Varaš se. Ja sam pošten trgovac u tisućljetnoj umjetnosti proizvodnje kozmetičkih proizvoda.

LIN.- I tako ti savjest ostaje čista.

YANG.- Upravo tako. Ja sam profesionalac. Moja dužnost i moj cilj je proizvesti privlačne i učinkovite kreme koje pospješuju pomlađenje kože. Zakon života, kad tvome tijelu dođe kraj, ono više ničemu ne služi. Ako se tijelo kremira, gubi se vrlo korisna materija, a duša će jednako patiti.

LIN.- Nemoj me zatupljivati jeftinom filozofijom. Sve je to puno jednostavnije. Kad ćeš imati novac?

YANG.- Imaš li novosti o sljedećim pogubljenjima?

LIN.- Da imam jednu stvar, lakše bih došao do druge.

YANG.- Onda ćeš je dobiti već sutra.

LIN.- Smjesta idem na sud. Za sat vremena počinju suđenja.

YANG.- Ne zaboravi... imamo ozbiljnu narudžbu.

TAMA

PREZIR

Marta i Eduardo. Akvarij. Sadašnje vrijeme. Odnosno listopad 2001., manje-više.

MARTA.- Vidi, ovo su ribe dvodihalice ili plućašice. Ime su dobile zbog promjena na ribljem mjehuru koji im se tijekom niza godina evolucije razvio u rudimentarna pluća. Uzrok tomu je okruženje u kojem su živjele: lagune iz kojih bi voda ljeti potpuno isparila te bi tako ostale bez elementa potrebnog za život. Tijelo im je postepeno poprimilo izduženi i valjkasti oblik, umjesto čeljusti u usnom otvoru imaju snažne pločice kojima mogu izbušiti dno lagune i napraviti rupu u koju zakopaju čitavo tijelo dok plućima udišu vanjski zrak. Kad dođe kišna sezona izlaze iz tog letargičnog stanja i ponovno zaplivaju u vodi.

Tišina.

EDUARDO.- Kao teroristi.

MARTA.- Još uvijek si time opsjednut.

EDUARDO.- A tko nije? U samom središtu New Yorka. Srušile su se kao da su od gline.

MARTA.- Sjeti se Babilona.

EDUARDO.- To je stara priča.

MARTA.- Nije istina da smo se modernizirali.

EDUARDO.- Misliš?

MARTA.- Nemamo vremena. Mi smo kao ribe.

Tišina.

EDUARDO.- Ovo su slijepice tetre. To su potpuno slijepice ribe, ali se ne sudaraju pri kretanju akvarijem. Nemaju oči zbog prilagodbe nastale tijekom tisuća generacija koje su bile zarobljene u špiljama nastalima seizmičkim pomicanjima. Zbog toga su u tamnom okruženju evoluirale i razvile izvrstan osjet opažanja.

MARTA.- Možda su njih trebali baciti na Afganistan umjesto tomahavka.

Uštedjeli bi novce i poštedjeli živote.

EDUARDO.- Naivna si.

MARTA.- Zato što mi sve izgleda kao potpuna ludost?

EDUARDO.- Jer je sve puno složenije.

MARTA.- Bojiš li se?

EDUARDO.- Bojim se. Mogu biti bilo gdje. Čak ovdje, blizu nas.

MARTA.- Ti kao da si slijep, više od ovih riba.

EDUARDO.- Uvijek me čudila tvoja mirnoća.

MARTA.- Treba pokušati složiti dijelove zagonetke.

EDUARDO.- Dok tornjevi padaju. Vatra šiklja iz zgrada. Avioni se sudaraju.

Crni dim. Masakr.

MARTA.- Taština graditelja Babilonske kule.

EDUARDO.- Nemoj biti cinična. Umrli su nevini ljudi.

MARTA.- Kao i oni koji su gradili biblijski toranj.

EDUARDO.- Ali to je fikcija napisana u knjizi priča.

MARTA.- Imaš podatke koji to mogu dokazati?

EDUARDO.- Svi znaju da je Biblija zbirka pripovijetki.

MARTA.- Osim za vjernike.

EDUARDO.- Skrećemo s teme. Tko bi pomislio da se ti kolosi mogu srušiti u tili čas?

MARTA.- Netko je jednom rekao: „U Africi, u tom dijelu svijeta gdje najviše znaju o mržnji, svađama i sukobima, znaju još nešto što u Americi nisu shvatili sve do ove tragedije. Da škorpion može oboriti slona.“

Tišina.

EDUARDO.- Raže su ribe koje se pri kretanju zakopavaju u mulj riječnog dna. Skelet im je hrskavičav i dišu na pet pari škrge koje su im smještene na trbušnom dijelu. Gornji dio tijela im je zaštićen grubom i tvrdom kožom, dok im je trbušni dio mekan i nježan. Kad se ukopaju u riječno dno samo im vire izbočene oči i ako ih se slučajno nagazi, dignu rep i u uljeza zabiju bodlju uzrokujući mu tešku infekciju.

MARTA.- Još jedna tehnika za tvoje teroriste.

EDUARDO.- Ne uspoređuj ih s jadnim ribama.

MARTA.- I to su životinje.

EDUARDO.- Bez razuma.

MARTA.- Ima li više razuma osoba koja ubija sve bez razlike?

EDUARDO.- Zato se i bojim.

MARTA.- Živiš u sigurnom gradu.

EDUARDO.- To su mislili i Njujorčani prije jedanaestog rujna.

MARTA.- I misliš da ovdje među nama ima pripadnika organizacija kao što su Al Qaeda, Abu Nidal, Abu Sayyaf, GIA, ETA, Hamas, Al Jihad, kolumbijska Vojska narodnog oslobođenja, grčki 17. studeni, Đihad, Sendero Luminoso ili Tupac Amaru?

EDUARDO.- Tko mi može tvrditi da nema?

MARTA.- Pitaj ribe.

EDUARDO.- Ne banaliziraj.

MARTA.- Nisi razmišljao o drugim nesrećama?

EDUARDO.- Kao na primjer?

MARTA.- Osobnim.

EDUARDO.- Nije vrijeme za egoizam.

MARTA.- Misliš da je egoistično brinuti se za svoje vlastito okruženje.

EDUARDO.- U vremenu u kojem živimo ne možemo rasipati naše brige.

MARTA.- Zanimljivo...

EDUARDO.- Što to?

MARTA.- Taj bijeg unaprijed.

EDUARDO.- Hoćeš reći da nisi zabrinuta zbog tog divljaštva koje se upravo dogodilo?

MARTA.- Naravno da jesam. Ali zbog toga nisam zaboravila svoj život, svoje okruženje, svoju stvarnost.

EDUARDO.- Lijep je ovaj akvarij.

Tišina.

MARTA.- Stonefish, odnosno riba nalik stijeni, njezine naoštrene bodljikave peraje, nezgrapno tijelo, čeljust zakrivljena prema gore i naoružana sitnim zubima u obliku kukica, i dvije prsne peraje

preoblikovane u dvije izdužene kandže ovoj ribi daju zastrašujući izgled. Ovim osobitostima valja pribrojiti i smrtonosni otrov kojime su natopljene bodlje na njezinom tijelu i za koji ne postoji protuotrov.

EDUARDO.- Možeš li to zamisliti? Kako bi teroristi mogli upotrijebiti takav otrov? Mogao bi biti opasniji od antraksa.

MARTA.- Otrov.

EDUARDO.- Smrtonosni.

MARTA.- A dimne bombe?

EDUARDO.- Demagogija.

MARTA.- Samo vidiš što žele da vidiš.

EDUARDO.- Klišej.

MARTA.- Kao naš život?

EDUARDO.- Sad si odlučila napraviti magičnu kombinaciju?

MARTA.- Terorizam i svakodnevni život.

EDUARDO.- Glupost.

MARTA.- Ako se ne želiš suočiti sa stvarnošću.

EDUARDO.- Ja ne postavljam bombe.

MARTA.- Ti si dobar čovjek. Čak ni ne odobravaš njihovo postavljanje.

EDUARDO.- Onda što?

MARTA.- Kad se dogode određene stvari, na nekim životnim područjima sve nam se izokrene. Možda je to samo moj slučaj, ili naš, ali osjećam kao da se i ja urušavam.

EDUARDO.- Tvoje unutarne Blizanke!

MARTA.- Skrivaj se iza svojih parabola.

EDUARDO.- Sad imam drugih briga.

MARTA.- Ribe.

Tišina.

EDUARDO.- Piranje su vrlo agresivne ribe i u zatočeništvu su nasilne jedne prema drugima, zbog čeka ih se drži u vrlo velikim akvarijima i na tamnim mjestima. Imaju snažnu čeljust sa šiljastim trokutastim zubima. U svom prirodnom okruženju se kreću u velikim jatima i proždiru sve što im se nađe na putu. Ako neka životinja nesrećom

upadne u rijeku gdje se nalaze piranje, u nekoliko sekundi od nje će ostati samo kostur.

MARTA.- Vidiš? Upravo si imenovao stanje na koje je spala naša veza: kostur.

EDUARDO.- Izgleda da koristiš svaku situaciju u kojoj se nalazimo.

MARTA.- Tako je. Ništa nije slučajno. Sve je povezano.

EDUARDO.- Još samo fali da kažeš da nam se bliži smak svijeta.

MARTA.- Sve u svoje vrijeme. Ova zemlja ne može više dugo podnositi bijedne udarce koje joj zadajemo na sve moguće načine. A dotad moramo preživjeti u stanju kome.

EDUARDO.- Definitivno izgleda da si čitala Apokalipsu.

MARTA.- Znaš li što znači ta riječ na grčkom?

EDUARDO.- Ne.

MARTA.- Otkrivenje.

EDUARDO.- I?

MARTA.- „Blagoslovljeni su oni, koji peru haljine svoje u krvi Janjeta, da imadnu pravo na drvo života, i da uđu na vrata u grad! Vani su psi, i vračari i bludnici, i ubojice i idolopoklonici, i svaki, koji ljubi i čini laž.“ Otkrivenje, iz Evanđelja po Ivanu.

EDUARDO.- Mislio sam da si protiv bilo koje vrste fundamentalizma.

MARTA.- Ali ne podnosim laž.

EDUARDO.- Kakavu laž?

MARTA.- Što si radio 11. rujna kad si se srušile Blizanke?

EDUARDO.- Gledao sam to na televiziji.

MARTA.- Gdje?

EDUARDO.- U uredu.

MARTA.- Kakav jadni albi. *(Izvadi kovertu i preda mu je. Tišina. On je otvori. Unutra se nalazi hotelski račun.)* Jučer sam to slučajno izvadila iz tvoje jakne. Hotelski račun, uobičajena stvar u tvom poslu. Ali na ovome je stajao kobni datum, 11. rujna. Imajući na umu da si se taj dan vratio kući u devet navečer, lako je zaključiti ostalo. Pogotovo ako na računu stoji „soba s bračnim krevetom“ i određeni troškovi hotelskih usluga.

EDUARDO.- Ne mislim da je to neka strašna stvar.

MARTA.- Jednostavno, laž.

EDUARDO.- Ali i dalje je istina da sam gledao na televiziji što se događa.

MARTA.- Sigurno je jako uzbudljivo jebati se dok se čitav svijet ljulja.

EDUARDO.- Nemoj biti piranja.

MARTA.- Na kakvom lošem glasu žive neke životinje. Ali nije loše na kraju pogledati te ribice tako nevinog izgleda i tako neuobičajene krvoločnosti.

EDUARDO.- Onda...

MARTA.- Zbogom. Prezirem te.

Odlazi. Eduardo ostaje sam gledajući u akvarij. Tišina.

EDUARDO.- Na kraju ribe ostaju tako same!

TAMA

TEŠKO JE VIŠE NAIĆI NA LEOPARDA NA AUTOCESTI

Strašan zastoje. Kao u nekoj sceni iz Danteovog pakla u kojoj je beskonačan red vozila svih vrsta priljubio svoje karoserije i nitko se ne miče. Bilo je svejedno imaš li mrcinu od auta ili mali gradski automobil, nad svime je vladala nevjerojatna mirnoća. Nitko nije znao što se događa tog vrućeg ljetnog petka na traku autoceste koji je vodio prema jugu. Sunce je pržilo, a na radiju nikakvih vijesti ni na jednoj stanici. Odlučio sam podesiti neku latino stanicu na kojoj su dvadeset četiri sata dnevno puštali salsa, merengue ili bachatu. Pojačao sam zvuk da ne čujem gomilu idiotarija koje su prosipali susjedni vozači, gnjevni zbog tog paklenog zastoja. Nisam htio slušati ni nekog snoba koji je čekao u svom Opelu uz glazbu Vivaldija, ili pak onog drugog koji si je kratio vrijeme uz emisiju političke debate u kojoj uvijek isti govornici, koji se pojavljuju na svim televizijskim programima, propovijedaju sa svoje virtualne govornice o bilo kojoj temi, iako u većini slučajeva nemaju jebenog pojma o čemu govore. Bio je to potpuni kokošinjac. Svi ulovljeni u nekoj tupoj sauni i izluđeni koncertom nepodnošljivih zvukova.

Odjednom sam je ugledao. Tu divnu životinju. Prekrasnu mačku. Stajala je na brdu i s visine gledala metalnu povorku na kotačima i jadne male ljude kako prigovaraju vozačima ispred sebe u uzaludnom nastojanju da se nešto pokrene. Čini se da je nitko nije primijetio, a možda sam je i ja uočio sasvim slučajno u želji da se usredotočim na nešto drugo, umjesto da se opterećujem time kako ćemo izaći iz te automobilske zasljedne. Bio je to leopard. Tvrdim bez imalo sumnje kao revni gledatelj televizijskih dokumentaraca o životinjama. Što je radio tamo, tako daleko od svog prirodnog habitata? Možda je pobjegao iz nekog cirkusa ili sa snimanja filma, možda neki novi *remake* one Tourneurove divote *Čovjek leopard...* A možda je prešao kilometre u potrazi za novim krajolicima koje će zauzeti kao svoj novi teritorij.

Glava mu je bila velika i okrugla, imao je tupu njušku, kratki vrat i nabito tijelo. Boja krzna bila mu je između žute i crvenkaste s crnim pjegama na licu i s istim takvim mrljicama zaspršenima po čitavom tijelu. Stajao je tamo, na tom brdu, stasit u svojoj svojoj ljepoti, nesvjestan snažne

vrućine koja se svakim trenom pojačavala na očaj vojske histeričnih vozača.

Odlučio sam ne gubiti živce. Imam visoki tlak i ovakve situacije mogu izvući ono najgore iz mene. Ekstremnu nasilnost koja mi je uvijek donijela probleme. Tako da me je pojava te predivne životinje pred mojim očima uronila u neku vrstu ugodne nestvarnosti. U nekom drugom trenutku izvadio bih bejzbolsku palicu i počeo bih, kao Michael Douglas u ne znam kojem prokletom filmu, mrviti karoserije koje mi se nađu na putu. Ali magnetska privlačnost leopardovih očiju koje sam naslućivao u daljini neočekivano me smirivala. Osjećao sam se kao u nekom inicijacijskom ritualu. Perverznom poput onih brucoških podvala kroz koje izgleda da svi prije ili kasnije moramo proći, ali još snažnijem. U nekim kulturama krajnji cilj takve inicijacije je preobrazba u čovjeka-leoparda. Prije toga treba proći kroz različite izazove, od bičevanja do probadanja, posta, bdijenja, ranjavanja kože i mnogih drugih oblika podnošenja boli i patnje. Možda je taj lik na visokom brdu bio preobraćeni čovjek? Možda se njegova mutacija dogodila za vrijeme nekog drugog zastoja na ovoj užasnoj autocesti?

Dok sam se ja gubio u svojim mislima, primitivno gundanje ljudi uhvaćenih u zastoju pretvaralo se u simfoniju psovki, uvreda i kletvi. Komu? Čemu? Nitko to nije znao, ali izgleda da nitko nije ni razmišljao o cilju svega toga. Racionalne situacije uvijek se analiziraju onime što je u skladu s logikom. Cestu je sigurno zakrčio neki luđak koji je prouzročio nesreću ili policijska kontrola koja se pojavila zbog tko zna kakve sumnjive situacije. Zašto ne bismo ponudili neku drugu, manje pouzdanu pretpostavku? Bez sumnje, zbog straha od nepoznatog. Lakše se zadovoljimo mogućim objašnjenjima nego vjerojatnim pretpostavkama. Izgleda da se danas više bojimo susjeda nego klimatskih promjena i da je lakše zanemariti mogućnost postojanja čovjeka-leoparda nego shvatiti što uistinu pokreće teroriste. Više se bojimo poznatog nego nepoznatog i upravo zbog toga većina vozača zarobljenih u ovom ogromnom zastoju više očajava zbog toga što neće stići na posao na vrijeme nego zbog situacije u kojoj se nenadano pojavljuje čopor leoparda i bijesno juriša na zbunjene građane.

Ali kao i inače, možda su mi se misli tek pretjerano zahuktale od ovog užarenog sunca, mješavine besramih glasova, nepromišljenih ispada stiješnjeh vozača i potrebe da u fikciji pronađem izlaz iz stvarnosti. Iako je to za mene jasna stvar, taj leopard koji nas promatra s visine brda je stvaran i ako se ne spusti ovamo, to će biti jedino zato što je inteligentna životinja i ne želi sudjelovati u konfuznim ceremonijama koje tako često upriličuje ovaj prirodni sektor koji se voli nazivati racionalnim životinjama.

TAMA

BEZDAN

Na ekranu vidimo more. More koje sve prekriva. Na sceni čamac u kakvom se prevoze imigranti.

VLASNIK.- Skači, seronjo. Skoči već jednom.

ČOVJEK.- Ne znam plivati.

VLASNIK.- Prava prilika da naučiš.

ČOVJEK.- Još malo pa ćemo stići do obale.

VLASNIK.- Ostali su već sigurno stigli.

ČOVJEK.- Većina ih se sigurno utopila.

VLASNIK.- Ne budi pesimist.

ČOVJEK.- Sve je tako mračno.

VLASNIK.- Misli na svoju budućnost. Zar nije bila još mračnija?

ČOVJEK.- Želim se vratiti.

VLASNIK.- Prekasno. Skači iz ovih stopa.

ČOVJEK.- Morat ćeš me ubiti.

VLASNIK.- Misliš li da sam ubojica?

ČOVJEK.- Ne znam kako u tvojoj zemlji zovu ljude kao što si ti.

VLASNIK.- Držiš mi lekciju?

ČOVJEK.- Ja sam ti platio. Ti si mi rekao da ćeš me dovesti do druge obale.

Ovo je more, crni bezdan.

VLASNIK.- Ponekad stvari ne ispadnu kako bismo željeli.

ČOVJEK.- Ali uvijek ispadnu kako ti želiš. Ondje u mom malom selu kuće su zemljane, a sunce pritišće ljude kao prokletstvo. Jedva da ima vode. Ne znamo plivati.

UTOPLJENICA.- Nemoj skočiti. Ovdje je potpuni mrak. Sve je tiho. Još do maloprije čula sam glasove svih nas nagomilanih u tom prokletom čamčiću, a sada je sve postalo tiho i mračno. Vidim te iznad sebe i ne mogu ti pomoći. Na drugoj sam strani. Na strani koje sam se uvijek bojala i zbog toga sam željela pobjeći, kao i ti, iz svog sela u pustinji. Tamo je samo nepregledni pijesak. Vrućina, znoj, vrijeme zaustavljeno u sporom protjecanju dana. Uvijek ista lica, isti krajolici. Jednog dana prošao je onuda neki stranac. Fotografirao nas je i dao nam fotografiju. Kad bih gledala fotografiju i mjesto gdje je

snimljena, činilo bi mi se da nije prošla niti minuta. Mi žene, osim toga, imamo i dodatna opterećenja. Raditi od ranog jutra, navečer služiti muškarca i, najvažnije od svega, šutjeti. Nikada ne reći ono što misliš. Viču na tebe ili te tuku, miluju te ili te omalovažavaju kao da si jedan dio beživotnog krajolika. Sanjala sam vodu, a kad sam je ugledala, osjetila sam strah. Nije joj se vidio kraj. A sada ova grozna tama. Ne skači. Ne skači.

VLASNIK.- Ako skočiš, još uvijek se možeš spasiti.

ČOVJEK.- Čuo sam glas. Ne smijem skočiti.

VLASNIK.- (*Izvadi pištolj.*) Onda ćeš u pakao stići još brže.

ČOVJEK.- Zašto ovo radiš?

VLASNIK.- Od nečega se mora živjeti.

ČOVJEK.- Živjeti ubijajući?

VLASNIK.- Ni manje ni više od onoga što jesmo, životinje.

ČOVJEK.- Ja sam želio vidjeti suprotnu obalu. Stići do Pariza i vidjeti Tour de France. Želio sam biti biciklist. Sjesti na bicikl i proći tim putem okružen mnoštvom. Čak nisam ni želio nešto osvojiti, samo juriti uz najveća imena. Dati im bocu vode ili čokoladnu pločicu kad im zatreba. Gledati obje strane ceste i slušati ljude kako viču i plješću. Dopusti mi da budem biciklist.

VLASNIK.- Onda skoči i otplivaj do obale.

ČOVJEK.- Ne znam plivati.

VLASNIK.- Šteta, onda si izabrao krivi sport.

Čovjek se obruši na Vlasnika. Naguravaju se i začuje se hitac. Čovjek posrne i ispadne iz čamca.

UTOPLJENICA.- Rekla sam ti da ne skačeš. Ovdje nećeš naći što si tražio.

ČOVJEK.- Smrt je ništavilo. Sad više nikada neću stići do Elizejskih polja na biciklu, pa makar i zadnji.

UTOPLJENICA.- Možda je sve ovo samo san i u nekom trenutku ćemo se probuditi. Ja ću ti onda pljeskati u mnoštvu, a ti ćeš mi, sjedeći ponosno na svom biciklu, namignuti i doviknuti: „Vidiš. Ponekad se vrijedi žrtvovati.“

TAMA

ŠETNJA PASA

Nikad ne znam što reći kad me pitaju čime se bavim. Mislim da se čak ne nalazi ni na popisu zanimanja koje ti nude sindikati kad se želiš učlaniti. Naravno da si ne umišljam da je ovo jedinstveni slučaj. Pretpostavljam da je teško imenovati zanimanje u još nekim situacijama. Primjerice, u slučaju terorista ili serijskih ubojica... iako možda mnogi misle da su to zapravo hobiji, razbibriga kojom se nadopunjuje neki drugi časni posao. Jednom sam upoznao jednog „trančiratelja pilića“ koji je tvrdio da je njegova struka priznata u savezu sindikata. Izgleda da priznaju i rasplodivače konja. Ali nemojte misliti da je moje zanimanje čudno ili iznenađujuće. Nisam fakir ni plesač egzotičnih plesova ni zvonar ni dreser zmija ni kazališni autor. Ne, samo šetam pse. Da, ja sam jedna od onih osoba kojima se smijete kad ih ugledate kako idu pločnikom s dvadeset različitih psećih stvorova na jednoj uzici koju svaki vuče na svoju stranu.

U ovom poslu se upozna mnogo ljudi. Čak bismo mogli tvrditi da naše zanimanje graniči s filozofijom ili psihologijom... ne zbog odnosa prema psima, već očigledno s njihovim vlasnicima. Čak vam mogu jamčiti da ćete zavoljeti više ta stvorenja nego one dijelove živućih vrsta koje se određuje pojmom „racionalnih životinja“. Kako se samo mogu ponašati tako kako se najčešće ponašaju?

Puno puta kad pokupim životinju nađem poneku modricu, poneku ranu ili ozljedu. Samo obična nezgoda? Samo u pojedinim slučajevima. U ostalima su zle beštije od njihovih vlasnika bacile nešto na njih, lupile ih nekakvim predmetom ili ih jednostavno šutnule nogom. Za ta civilizirana bića psi nemaju dušu pa onda nemaju razloga za patnju, ta bol je obična izmišljotina prema mišljenju njihovih zlostavljača.

Kad vidim takve ozljede odmah ih odvedem veterinaru. Ili ih ja zaliječim. Uvijek nosim svoju kutiju prve pomoći za najhitnije slučajeve. Dok im čistim rane njihovo mumljanje ili njihovi jauci toliko su humani, kao glasovi koje proizvode one zvijeri od njihovih vlasnika... ili vlasnica, jer u ovom stvarno nema razlike u spolu.

U takvim slučajevima uvijek im pjevam neku pjesmicu i, naravno, imam različiti repertoar kada ih vodim u šetnju od onog kada se odmaramo u parku nakon uobičajene šetnje... Skladbe koje pjevušim jako

ovise o rasi životinjice. Ne može se engleskom seteru pjevati isto što i pudlici, a da ne govorimo o njemačkoj dogi ili španjolskom mastifu... Zato je moj repertoar vrlo širok, od balada do romansi, od bolera do regionalnih pjesama, da i ne spominjem one pop stvari koje toliko vole sibirski huskyji ili francuski buldozi. Ili, primjerice, bolero koji pjevam jednoj čivavi. (Pjeva.)

*Kažu da je udaljenost zaborav,³
ali ja to ne shvaćam
jer ja ću i dalje biti zarobljenik
prohtjeva tvoga srca.
Znala si raščistiti moje misli.
Dala si mi istinu koju sam sanjao...*

(Naglo prekida pjesmu.)

Volim sve rase, njihove osobitosti i neobičnosti. Čivave, koker španijele, dalmatinere, pointere, pekinezere, čau-čau, labradore, pomerance... iako, ako ćemo iskreno, rotvajlera se pomalo bojim, možda isto zato što u svakoj rasi vidim odraz njihovih gospodara.

Ne vjerujem da postoje agresivni psi, nasilju ih se uči. Ta opsjednutost sigurnošću navodi mnoge ljude da dresiraju svoje pse kao da su tjelohranitelji ili izbacivači. A sve samo zato što su odvratne škrtice. Ako žele zaštitu, neka zaposle zaštitarsku agenciju, oni će im već poslati neku grdosiju, ali neka se ne iživljavaju na jednoj životinji.

Kad sjednem na klupu u parku i okruži me šačica njih, tada im volim pričati priče. U šetnji im pjevam, a pripovijedam im dok se odmaraju. Sve vrste priča. Još kao mali imao sam dobro pamćenje pa zbog toga osjećam da su mi junaci iz romana *Fahrenheit 451* vrlo bliski. Posegnem za svojim osjetilnim sjećanjima i uspavljujem ih Murakamijevim tekstovima: „Ali ono što je dječak ugledao bio je obris dvoje muškaraca. Od iznenađenja je zaboravio disati. Dva su muškarca čučala, poput sjena, ispod bora. Obojica su nosili tamnu odjeću, jedan nije imao šešir, dok se drugi zakrio

³ Riječi bolera *Barka (La barca)* meksičkog autora Roberta Cantorala. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

šiltericom. Zašto su se ti neznanci ušuljali u vrt njegove kuće u ovo doba noći?“

Budim im radoznalost Kafkinim riječima: „Nekada nisam mogao shvatiti zašto ne nalazim odgovora na svoja pitanja, danas ne mogu razumijeti kako sam mogao biti do te mjere naivan da uopće postavljam pitanja. Ali nisam se zavarao, samo sam pitao.“

Ili ih zavodim Shakespeareovim sonetima:

„Samoljublja grijeh me obuze posvema,

I oko, i dušu, i svaki moj dio;

I nikakva lijeka tomu grijehu nema,

Tako mi je cijelo srce ispunio.“

Ponekad bih u njihovim očima vidio takav užitak da su se znali tijekom mog pričanja impresivno zapišati... Ima li većeg zadovoljstva za šetača pasa?

Svakim danom sve više čitam jer imam sve više ponuda za šetanje novih rasa koje ranije nisam znao: samojedi, škotski terijeri, španjolski buldozi, maltezeri, bordoške doge... I moj veliki san: prošetati bernardinca... što je vrlo teško jer ovdje rijetko kad pada snijeg. Možete li zamisliti ljepotu te životinje? Šetati pokraj žive legende! Kakav užitak!... Da, da, rekao sam užitak... Meni psi pričinjavaju veći užitak od ljudi. Plemenitiji su, vjerniji i manje komplicirani. I, osim toga, znatno iskreniji. Kad nešto žele samo jednostavno zalaju. Ne zamaraju se zamršenim objašnjenjima ni skrivenim izlikama koje u najvećem broju slučajeva samo dovode do beskorisnih frustracija. Obraduju se kad im dadeš keksić ili ih pogladiš onako kako vole. A potpuno suprotno tomu ako ih se bojiš ili ih podcjenjuješ. To odmah nanjuše i otvoreno pokažu svoje nezadovoljstvo. Zbog čega bi pas ugrizao čovjeka? Tko je kriv?... Ne, nije ovo kantovsko pitanje, to je samo pitanje dodira na koži. Oni to osjećaju. Mi smo u stanju postati potpuno dvolični ili cinični kako bismo pristojno i sa smiješkom odgovorili na neku situaciju u kojoj bismo drugu osobu koja nas ne može razumijeti najradije poslali kvragu. Oni laju ili grizu.

A kad smo već god ugriza. Vrijeđa li više prezir ili iskreno pokazivanje netrpeljivosti? Nikada ne mogu dobro odrediti mjeru boli, ali puno više patim zbog razočaranja nego kad primim injekciju ili kad mi šivaju ranu.

Kad šećem buldoga ljudi se obično odmiču od mene. Zbog lošeg glasa koji ga prati za mnoge je on neka vrsta divlje zvijeri. Potpuno suprotno od pravog stanja stvari. Nije pretjerano velik, širokih prsa, velike glave i tupe njuške, zbog čega možda izgleda izuzetno agresivnonego, ali njegov fizički izgled nije stvarni odraz njegovog plemenitog karaktera. Upravo suprotno, mogu vam jamčiti da je plemenite rase i krotke naravi. Izvanredni ljubimac koji može biti vrlo dobar s djecom, pod uvjetom da ga se poštuje i da se ne iskorištava njegovo strpljenje i tolerancija. Neki znaju biti dobri čuvari i zbog toga su nepovjerljivi prema nepoznatim osobama. Buldog, kao i svi ostali psi, jedino što treba jest dobra porcija hrane svaki dan i nježnost svog gazde. Tu nježnost koja tako često nedostaje u odnosu prema životinjama. Ali i prema osobama, naravno. Svakog dana, predvečer, kad zadnjeg psa predam njegovom pravom vlasniku javi mi se osjećaj ogromne praznine. Tad se vratim kući, izvadim iz hladnjaka nekakvo već gotovo jelo, podrgijem ga i pojedem. Nakon toga se bacim na kauč, uzmem knjigu koju u tom trenutku čitam i tamo zaspim, a da i ne odem u krevet. Uz mene samo jedna suputnica, samoća.

TAMA

POŽUDA

Žena u kupaonici. Silvestrovo. 24 sata ili 0 sat sljedećeg dana. Žena u svečanoj večernjoj haljini i s vražjim rogovima na glavi, u ruci drži gitaru.

SILVIA.-

Apsurdno. Potpuno apsurdno. Ne mogu više. Već sat vremena stojim tamo na toj glupoj sceni koju su postavili u glavnom salonu, pjevam bolero s rogovima vražice na glavi, a nitko me ni ne primjećuje. Jasno, kad ih je sto i kusur, a ja s ovom gitarom i tim jadnim mikrofonom... Za ovakvu zabavu su trebali angažirati orkestar... Bijednici!... Strašno su bogati, strašno, ali samo za ono za što im odgovara... da više misle na sve grijeha koje su nagomilali, pobijedili bi u bilo kojem natjecanju mjerenja težine... Trpaju u sebe dok ne puknu, piju i jedu kao svinje... kad smo već kod toga, kako ovo smrdi... netko je izbljuvao sve što je požderao... iako se sigurno već ponovno natrpava, kad je sve gratis... *(Odjednom se začuje odbrojavanje koje naznačuje dolazak nove godine.)*... Sranje! Odbrojavanje!... a ja ovdje izgubljena filozofiram o želucima i grijesima domaćina... I moja majka je uvijek govorila da sam apsurdna... i zbog toga dolazim u apsurdne situacije... I kako ću sad pojesti tih jebelih dvanaest bobica grožđa?⁴... *(Zaviri u svoju torbu i pokaže bombone publici.)* Pastile za ublažavanje grlobolje, nije grožđe, ali neću si sada prizvati lošu sreću jer nisam ispoštovala tradiciju, zar ne?... *(U nekom čudnom ritualu uzima gitaru za vrat i počinje se lupati po glavi tijelom instrumenta tako da svaki udarac odzvanja. Dok to radi jednom rukom, drugom u usta stavlja pastile koje je izvadila iz torbe.)*... Jedan, dva, tri, četiri, pet, šest, sedam... *(U toj apsurdnoj ceremoniji toliko napuni usta da se zagrcne i mora pljunuti.)*... Jebote, odvratno preslatko!... Još mi samo treba da se ugušim i osim što ulazim u Novu godinu na dupe, da me još ovdje nađu mrtvu... a onda više nema ni grijeha, ni peha... Kvrugu sve, i tradicija, i zavist pri pogledu na tu domaćicinu strahovito skupu šminku, i bijes koji me je uhvatio pokraj one pijandure koja nije prestala pričati i dosađivati o svom dečku koji sigurno

⁴ Španjolski običaj uoči dolaska Nove godine; tijekom odbrojavanja posljednjih 12 sekundi Silvestrova uz svaki otkucaj jede se po jedna bobica grožđa. *Napom. prev.*

ni ne postoji, i ona druga dosadna Argentinka koja ne ispušta mobitel iz ruku i neprestano ga stavlja i vadi iz dekoltea... hrpa malograđanskih kretena. Cijelo vrijeme se klata s jednog mjesta na drugo kao životinje u doba parenja, njuškaju plijen, ali nikako da ga uhvate... A za to vrijeme ja udaram u pjesmu. (Pjeva.)

*Ako teško patiš,⁵
misli na mene;
ako želiš plakati,
misli na mene.
Vidiš kako se divim
tvom prekrasnom liku,
tvoji sitnim ustašcima
koja su me tako mladu
naučila grijehu.*

Kvragu! Svaki put kad pjevam ovaj bolero, u sjećanje mi dolazi tvoja slika. Tvoja nabrekla prsa, tvoja sočna pizda, tvoje slasne obline...

*Misli na mene
dok plačeš,
dok ljubiš
tad isto misli na mene.*

Ma koji ćeš kurac misliti na mene? Sigurno se već žvaljakaš na nekom drugom tulumu na koji si otišla dok ja ovdje moram izigravati budalu s gitarom i roščićima. Sada si se već sigurno pohvatala s prvom osobom koja ti je namignula ili ti je došapnula kakvu slinavu gadariju na uho. To je pitanje karaktera, kako je škorpion rekao žabi.

*Kad poželiš
oduzeti mi život,
ne želim ga*

⁵ Riječi bolera *Misli na mene* (*Piensa en mí*) meksičkog autora Augustína Lare. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

nizašto.

Nizašto mi ne služi

bez tebe.

Ali moš' se jebat jer ja si ne mislim oduzeti život i skinuti se tebi s vrata... u najboljem slučaju ću skinuti gaće. Kad završim s drugim dijelom svirke, u kojem će me – kad me već nisu ni ranije uopće doživljavali – gledati još manje dok se oblokavaju k'o majke, želim ući u Novu godinu na velika vrata. I svejedno mi je na koja vrata, sprijeda, straga ili ravno u glavu. Što je, misliš da je prvi put da nekome pušim?... Ne, draga moja, nikome slatkiš nije gorak... iako se mogu izgubiti u tvojim sisama, to ne znači da mi se gade drugi atributi koji me mogu zadovoljiti. Zapravo, sad kao bolje promislím, to s tobom je bilo samo okliznuće u mom životopisu, kao ljetna oluja, kao... ma kakve to gluposti govorim?... (*Ponovno pomiriši oko sebe s gađenjem.*) Osim toga, već mi se vrti od ovog smrada bljuvotine... toliko glamura, ali na kraju tuđe govno uvijek jednako loše smrdi. Sva sreća da sam ja uvijek spremna na sve... (*Iz torbe izvadi bočicu parfema. Obraća se publici.*) Madame de Gaultier, jer ja to zaslužujem... Zapravo mi ga je ona poklonila... Ona... Možda s ovim ode smrad, a usput i sjećanje na nju... ne bi bilo loše, zar ne?... (*Rasprši parfem kao da je osvježivač zraka. Netko pokuca na vrata, Silvia mu dovikne.*)... „Zauzeto!“ (*Kucanje se ponovi.*) „ZAUZETO!“... Odi u drugi WC...“ (*Publici.*) U ovakvoj kućerini sigurno imaju nekoliko WC-a, ne? Zamisli da sam ušla baš u domaćin... Čudno me gleda otkad sam došla, kad mi je umišljeno i uz lažan smiješak rekla... „Ah! Vi ste ta koja će pjevati? ... Pa dobrodošli. Čula sam prekrasne stvari o Vama i Vašem glasu.“ Ono što nije rekla jest „Gledajte, zamišljala sam Vas mlađom.“ To nije rekla, ali mogla sam to bez greške pročitati na njezinom licu. „I da, ovo je tematski tulum.“ Rekla je dok mi je dodavala rogove, „Sve i svi smo prerušeni u vragove. Zar to nije genijalno?“ Naravno, nisam joj odgovorila, dosta mi je bilo samo rogova... „Pa ništa onda, osjećaj se kao da si u svojoj kući“. Rekla je prije nego je otišla. (*Publici.*) Kao u svojoj kući? Prava je istina da je ambijent čista dosada i smrdi na naftalin... Ne želim da moja kuća nalikuje tome. Ali ne treba imati bujnu maštu kako bi se shvatilo da se jedino žele treskati uz buku i da pjevačica bolera nije bila baš najbolja ideja, ma koliko god živahna bila... Za ovo su trebali nabaviti

orkestar Péreza Prada, kralja mamba, pokoj mu duši, ili neku rapericu od ovih današnjih koje ni Bog ne razumije što pjevaju, ali od čijih pjesama se bacakaš kao da si stavio prste u utičnicu. Uglavnom, nakon razgovora s domaćicom uzela sam stolac, a konobar –škrtljivci nisu bili sposobni ni zaposliti tehničara- mi je uključio karaoke i izvoli, možeš početi s repertoarom... A prvi bolero je bome bio živahan. (*Poletno zapjeva.*)

*Uvijek kad te upitam⁶
kada, kako i gdje ,
ti mi uvijek odgovaraš:
Možda, možda, možda.*

Ali naravno, odmah mi se javila tvoja slika u daljini i tako sam se stropoštala u nostalgiju... Ma koga je briga za nježnost na Silvestrovo? (*Pjeva.*)

*Saslušaj me,⁷
nešto ti želim reći
što možda ne očekuješ,
možda je bolno.
Slušaj me,
iako me duša boli
moram govoriti s tobom
i to ću učiniti.*

*Nas dvije,
uvijek tako iskrene,
otkad smo se ugledale
ne prestajemo se voljeti.*

⁶ Riječi vrlo poznate pjesme *Možda (Quizás)* kubanskog autora Osvalda Farrésa. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

⁷ Riječi bolera *Nas dvoje (Nosotros)* kubanskog autora Pedra Junca. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

Da, da, ma znam da nije nas *dvije*... Nisam tako glupa. Tamo na sceni sam rekli nas DVOJE, neponovljiva kretenarija, strah od ne znam kakvih duhova. Ali takva su pravila... i strah da ih se prekrši... A kad sam završila, jedan je otegnuto rekao... Čovječe, kakva brija!... jedna ženska se nasmijala, a neka baba je oduševljeno zapljeskala... svi ostali me nisu šljivili ni pet posto... Kakva nepravda! Dok ja derem svoje pjesme koje odlaze u ništa, ti sigurno na drugoj zabavi rasipaš svoj uobičajeni šarm, natrpavaš se svime što dohvatiš i tražiš neko tijelo s kojim ćeš se tucati dok ne svisneš... Jer draga moja, ti si kao neumorna ždrebica i nije da mi smeta, baš suprotno, oduševljena sam, ali naravno, moraš si naći nekog ždrijebca kao što sam ja. U redu, dobro, prije će biti ostarjelu kobilu, ali koja čim pomisli na tebe postaje mlada i napaljena.

I naravno da to volim raditi i s tipovima, ali je drugačije. Sa ženom je sve drugačije. (*Gleda gitaru i počinje je senzualno milovati.*) Igrati se, gristi, stiskati, gladiti, cuclati, mirisati, masturbirati, milovati, znojiti se, ljubiti, uzbuditi, boriti se, spojiti se, penetrirati... sljubiti se. Sve ima drugačiji okus. I miris... koji čini razliku. Početi odmah ispočetka, bez rutinskog čekanja da se ponovno digne, bez te silovitosti tako svojstvene primitivnoj muškosti, izgubiti se u tjelesnim mirisima, osjetiti nježni dodir kože, kovrčati ti stidne dlačice, milovati tvoje bradavice... (*Publici.*) Kakva šteta! Sjedim ovdje sama, zaključana u kupaonici kao brodolomka nošena strujom na kraju jedne godine, glupe kao i sve ostale... Imam samo nju. (*Gleda gitaru, i dalje je senzualno miluje.*) Kad bi se barem sad pojavio duh iz svjetiljke i pretvorio te u tijelo. Ma, odi kvragu, ti i tvoja prokleta zabava i sjećanja na tebe! Važan je samo sadašnji trenutak. Prisutnost. Maštanje je za sanjare. Naravno da i ja imam snove i jednog ću ih dana provesti u djelo... Jednog dana... Nova godina, novi život. „A nous la liberté!“... Neću si više postavljati zapreke... Učinit ću sve kako bi se moje fantazije ostvarile. Razumijete? Na sljedećem zasjedanju Biskupske konferencije koja zagovara obitelj napraviti ću strašnu scenu... Orgije uživo usred njihove najgorljivije publike. Mi svi goli, žvaljakamo se natrpani u nekoj vrsti blindiranog papamobila kojeg predvode plesači sambe i viču... UŽIVAJTE JER ŽIVOT JE KRATAK!... (*Sad se već čuje njezino dahtanje kao posljedica milovanja koje se postepeno pretvorilo u masturbiranje... Odjednom zastane.*)

Ali slušaj ti, gdje god da jesi, kurvice besramna, od sutra prestajem pjevati bolero na snobovskim zabavama... Prelazim na rock ili na rap i više ti neću pjevati. *(Pjeva.) „Više nisi pokraj mene, srce moje, i u duši mi je samo samoća...“*⁸, nego ćeš me čuti kako vičem:

*Nakon što sam cijeli dan patila,
a sanjati sam jedino željela,
zatvorila sam oči i osjetila kako padam.
Dobrodošla u svijet požude.*

*Sanjala sam da šetam putenim vrtovima
i da dolazim na tamno mjesto.
Dočekala me je gola žena.
Dobrodošla u svijet požude.*⁹

(Počne plakati i prestane pjevati.)

Urličem... *(Pogleda se u džepnom ogledalcu.)* Ali sada je trenutak da popravim šminku, iz slabosti izvučem snagu i izađem kao kraljica na drugi dio svirke. *(Publici.)* Znači, na kraju se može dogoditi da jedan ili jedna od njih budu toliko pijani da im se moj repertoar učini dovoljno zanimljivim da se pohvatamo na jednoj od mnogobrojnih fotelja u ovoj kući... A poslije, kad svršim tisuću puta, neću te prestati zvati sve dok ti ne preostane drugo nego bijesno dignuti slušalicu, jer znam da te najviše živcira kad te probude nakon noćnog tulumarenja. A onda ću ti, u pauzama između tvojih histeričnih uvreda, polagano prepričati, ne izostavljajući ni jedan jedini detalj, tu nevjerojatnu avanturu koju sam proživjela na ovom novogodišnjem slavlju snova i požude... *(Ponovno počinje plakati.)* Urrat ću jer mi je već sada jasno da iako upotrijebim svoje najsnažnije oružje, ove noći ti ćeš biti daleko od mene. *(Izlazi iz kupaonice.)*

TAMA

⁸ Riječi bolera *Povijest jedne ljubavi (Historia de un amor)* panamskog autora Carlosa Elete Almarána. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

⁹ Riječi pop-rock pjesme *Zemlja požude (El país de la lujuria)* meksičke glazbene skupine La Lupita. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

RAZGOVOR NA ITAKI

Kirka i Penelopa. Dvije žene gledaju u more.

KIRKA.- Nemoj mene kriviti što ga nema, Penelopo. Prošlo je već dosta vremena otkad sam ga pustila. Otišao je, napustio me zazivajući tvoje ime. Ako se nije vratio, bit će da je nastavio svoje putovanje. To mu je kao droga, od broda do broda, od obale do obale.

PENELOPA.- Prošlo je već mnogo godina otkad je napustio svoj dom. Nisam ga više vidjela. A sada si se pojavila ti da u mojoj duši siješ sumnju.

KIRKA.- On more nosi u krvi, pustolovinu u mislima. Nije ga briga kad mu brodovi potonu, a posada doživi brodolom. Skuplja mrtvace na svojim leđima.

PENELOPA.- Tvoje riječi mi teško padaju, Kirko. Sama si rekla da te napustio kamo bi se vratio meni.

KIRKA.- Riječi. Sigurno je sreo nekog novog vlasnika broda koji ga je nagovorio na sljedeće putovanje. Možda sada krstari morima u nekakvom panamskom brodu ili pod bilo kojom drugom prikladnom zastavom. Nije ga briga što je brod već trula olupina, vodi ga samo želja da doveze gorivo gdje će ga najbolje prodati. Tvoj Odisej je obični plaćenik.

PENELOPA.- Ne dopuštam ti da tako govoriš. On je heroj Trojanskog rata. Kako znaš da nije poginuo u nekom od brodoloma?

KIRKA.- Jer svojom lukavošću stresa sve nesreće sa sebe i prebacuje ih na druge. On je onečišćivač mora, korisna budala u rukama pljačkaša. Gustar prerušen u romantika koji ne mari za kolateralne žrtve. Samo služi svojim gospodarima koji se sakriju i zbrišu kao brod potone. Možda na neki od Egejskih otoka ili u neki luksuzni restoran u New Yorku. Samo moraju nazvati agenciju za osiguranje da baci koju mrvicu pa da ljudi koji žive uz obalu i čiji život se razbio u sto komadića prime milostinju i tako začepu usta. Sve do sljedeće katastrofe koja će se neizbježno dogoditi jer moćnicima nije u interesu suprostavljati se ruci koja ih hrani.

PENELOPA.- Nije uvijek tako. Isto kao što ja čekam njegov povratak, drugi

ljudi se bune protiv takvih prevara i ujedinjuju se kako bi obranili svoju čast.

KIRKA.- Koliko dugo će to trajati? Ne zavaravaj se, Penelopo, ti možeš tkati i parati čitav svoj život dok ga ugodno provodiš u svojoj palači. Ali ako se Odisej ne pojavi, na kraju ćeš podleći laskanjima jednog od svite udvarača. Isto se događa i s nesrećama, ljudi se umore od čekanja. Prihvate prirodnu katastrofu kao sudbinu. Na kraju svega, protiv nje se ne može boriti.

PENELOPA.- Samo vidiš crnu stranu svega.

KIRKA.- Kao ta crna nafturina koja prekriva tolike obale. Ne može se izazivati morske bogove.

PENELOPA.- Dok gledaš boju njezine vode, njezinu nježnost, ritam njezinog uvijanja, teško je zamisliti da se ponekad može pretvoriti u čudovište koje nosi sve pred sobom.

KIRKA.- Veliki Posejdon se osvećuje onima koji ga omalovažavaju.

PENELOPA.- Ali je okrutan jer uništava i one koje ga čuvaju i žive od njega.

KIRKA.- Priroda nije okrutna. Samo djeluje kako bi uspostavila ravnotežu.

Dobro i zlo su u srži čovjeka. Zašto bi priroda trebala biti drugačija?

PENELOPA.- Zbog ljubavi koju prema njoj osjećamo. Bez obzira na sve katastrofe koje se događaju, uvijek ćemo je voljeti.

KIRKA.- Tvoje mirenje sa situacijom je tvoj izgovor. Čekaš Odiseja jer se bojiš suočiti s istinom. Otišao je u glupi rat. Stekao je ugled, novac i moć. Ali želio je više. Pa se povezao s grabežljivcima koji se bave prijevozom nafte. Voze tankere koji su kao tempirane bombe. Kako možeš znati da ne zgrće gomile novca na nekom bankovnom računu u Švicarskoj ili na Kajmanskim otocima? Zaista toliko voli more? Ili samo dobit koju iz njega može izvući? Slijepa si, Penelopo. Uvijek mi je tvoj lik bio patetičan.

PENELOPA.- A tvoj je zao, poput vještice.

KIRKA.- Ja i jesam vještica. Ali više ne mogu predvidjeti kakva će biti budućnost ovog plemena. Poubijat će se zbog nafte koju će poslije prenijeti na drugo mjesto, riskirajući da time prouzroče još više smrti nego što su uzrokovali svojim glupim ratom. Prerušit će svoje argumente obrambenom retorikom, ali više ništa nije onako kako izgleda. Preventivni rat ili brzi rat? Prljavi rat, na kraju svega. Odiseju

više nema mjesta na ovome svijetu. On je stara strvina koja nikada neće doseći pravu sofisticiranost današnjih državnika. Svima njima je čovjek isto što i riba. Koga je briga ako ih umre nekoliko, nekoliko stotina ili nekoliko tisuća? Ribe i neki ljudi se razmnožavaju velikom brzinom. More više nije romantična scenografija, ono je baza za operacije kojima se obogaćuje nekolicina. Odisejeve podvale postale su poput dječje igračke, stare priče ili jednostavne prevare za vjerne žene. Više ništa ne mogu predvidjeti jer je budućnost ništavilo. Nesreće koje je nekada predviđala Kasandra danas bi bile prava poslastica za televizijski *reality*, a Agamemnonova smrt od Klitemnestrine ruke ne bila ništa više od svakodnevnog trača. Možda se Odisej vrati, ali dobro ga pogledaj u oči. Više nećeš vidjeti velikog heroja, već bijednog trgovca.

PENELOPA.- Odlazi, ostavi me na obali ovog mirnog mora. Kasandra je predviđala budućnost pa ipak nije mogla promijeniti sadašnjost. Nastavit ću sa svojom zadaćom. Vesti i parati. Sigurna sam da će se Odisej vratiti prije ili kasnije i da ćemo se ponovno kupati u ovome moru.

KIRKA.- Zbogom, Penelopo. Budi i dalje slijepa kao Edip. Ako ne možeš vidjeti mrlje goriva koje se već približavaju ovoj obali, onda si i zavrijedila to što imaš: odricanje i melankoliju. Izmišljenog Odiseja koji te više nikada neće moći zagrliti kao nekada.

TAMA

ŽENA PRED OGLEDALOM

Garderoba u nekom uobičajenom kazalištu. Glumica, sama, priča pred ogledalom.

ŽENA.-

Ništa više nije ostalo od naše veze. Samo pepeo. Dim. Uporno si stezao obruč i tako je puklo. Nikada nisam dopuštala da se mnome vlada. Mogla sam izgubiti glavu zbog muškarca na nekoliko sati, ali kad bih malo promislila sve bi ostalo samo na priči, još jednoj u nizu. Mislio si da je tvoja uspješna redateljska karijera dovoljna da istog trena padnem ničice. Kako si bio glup! Ja sam bila važnija od tebe. Ljudi su dolazili gledati mene. Ti si bio samo sjena iza kulisa. Ne bi te prepoznali čak ni kad bi predstava završila. Trebalo im je objasniti tko je kazališni redatelj. A neki su i pitali... I on nečemu služi? A ja bih pitala tebe. Ti nečemu služiš? Da, naravno, sve može imati neku svrhu. Ali i da ne postoje, isto bi se mogla napraviti predstava. Nemoj se ljutiti, dragi moj, nedvojbeno pomažu, ali srećom mi, velike glumice, možemo i bez njihovih usluga. Možda u ovom današnjem teatru koji zovu „modernim“, gdje ni Bog ne bi ništa razumio, imaju neku ulogu. Ali kad je riječ o velikom teatru, glumac će biti sposoban sve sam riješiti. Osim toga, uvijek ih uhvati neka vrsta manije pa postanu mali Pigmalion. Logično, kako bi odvukli u krevet neku glumicu, a sve zapakiraju u kojekakvu rječitu teoriju o kazališnom jeziku. Toliko jezika, a neki ih ni ne znaju koristiti kako treba, a još manje gdje treba. Misliš da sam vulgarna? Djelić vulgarnosti se uvijek pripisivao velikim scenskim damama, tako da neću ni ja preskočiti pravila tog tajanstvenog udžbenika.

Ne gledaj me kao da si mutav. Što je, misliš da sam si umislila da sam Norma Desmond? Ovo nije Hollywood. Mi glumice ovdje imamo dovoljno dobar njuh da znamo kada nam je prošlo doba za određene uloge. Druga stvar je to što se pravimo zbunjene... ili glupe, ako ti je draže, kako bismo na sceni i dalje glumile likove koji nam se sviđaju, iako će oholi redatelj poput tebe odlučiti da nam ne pristoji zbog nečega tako apstraktnog kao što su godine... Glumica nema godine, shvati to. Ona je poput anđela. Krilato biće koje se kreće scenom kao da je na nebu. Pakao nastane samo kad ponekad zaboravimo i slučajno pročitamo neku od onih

zlonamjernih kritika koje nam znaju uputiti frustrirani likovi. Ali zar ne shvaćaju da njihov posao ovisi o našem poslu? Kad napadnu neku glumicu, napadaju kazalište pa time i svoj vlastiti kruh. Teška je naša samoća! Ti barem kad se umoriš tijekom izvedbe možeš izaći na ulicu, prošetati, popiti nešto, čak me i prevariti s drugom dok se ja na pozornici smijem glumeći neku sretnu ženu koja može vjerovati svom partneru. Ja se ne mogu maknuti s ovih dasaka, iz ovog kaveza za izbacivanje osjećaja. Brod na kojem, kao i svaki kapetan koji drži do sebe, moraš ostati kad počne tonuti i ići s njime do dna.

Kišilo ili sniježilo, bila tužna ili sretna, moraš se praviti kao da se ništa nije dogodilo i živjeti život druge osobe koju je netko napisao ne pitajući što se događa glumcu taj dan i taj sat. Ti možeš pobjeći kad vidiš da je predstava mrtva, da se ništa ne događa. Ali ja ne. Moram trpjeti kretene oko sebe koji brbljaju i jedva čekaju da predstava završi pa da otrče u najbliži bar i nacugaju se *Aperol Spritza*. Ja sam robinja svog zanimanja, ali kako bi rekla moja majka: „Što se mora, nije teško.“

Nitko zapravo ne zna koliko truda mi glumci moramo uložiti tijekom tog svakodnevnog rituala igranja predstave, kada svoje osobne osjećaje moraš spremirati u kutiju i preuzeti osjećaje lika. Lika kojeg ti toliko puta želiš nametnuti kroz intelektualnu analizu, protivnu stvarnim strastima koje nam sugerira intuicija. Kako se može govoriti o metodama stvaranja kazališta? Kakva pogreška! Uvijek se uhvate onog Rusa kojem Ameri nisu dopustili da otvori školu i namlati lovu. Shvaćam da pokušavaš zavesti mlade i neiskusne glumice s tim „emocionalnim sjećanjem“. Ja se ne moram ničega prisjećati kako bih se uživjela u ulogu kad stanem pred gledatelje. Život im prođe u lovu na duhove. Zato se, kad imaju živu stvarnost pred sobom, gube u nerazumljivim govorancijama. Teorija, teorija, teorija... što će meni teorija? Trpila sam te sve ovo vrijeme jer sam mislila da ćeš se promijeniti. Ali se to nije dogodilo. Bio si mlada nada i na tome si ostao. Čak te ni iluzija da smo se voljeli nije nimalo promijenila. I dalje si jednako arogantan i sitničav, umišljaš si da posjeduješ pravu istinu o umjetnosti i, što je još gore, o našoj vezi. Možda sam trebala poslušati savjet onih koji misle da ne treba miješati posao i privatne odnose, ali tome sada nema pomoći. Sve se izmiješalo i jedna katastrofa vodi drugoj... Šutiš, što ne mora značiti da se slažeš. U zadnje vrijeme više ni ne znam

tvoje mišljenje, podnosiš li me zato što vodim kazališnu skupinu i ako je zatvorim, letiš na ulicu ili zato što sam ti ipak još uvijek draga. Dragi?... Kako čudna riječ i teška za opisati. Sjećam se drugog vremena, drugih nada, drugih čeznji... Danas je malo preostalo od svega toga. Vrijeme je postavilo svaku figuru na njezino mjesto i karta koju smo dobili poprilično je izmještena.

Gledam tvoj odraz u ogledalu i samo vidim sjenu. Tvoju šutnju sam već odavno prihvatila. Tvoj pogled izgubljen u nekoj nepostojećoj vječnosti uvijek me je ostavljao ravnodušnom. Tvoje odsutno tijelo dok si se pretvarao da vodiš ljubav. To je bila stvarno loša gluma. Gore od one koju si čitav život s toliko truda izvodio na pozornici. Jednog dana sam čula jednog redatelja mnogo mlađeg od tebe: „Njegov je problem u tome što živi samo za kazalište. Zatvori se u dvoranu i zaboravi uživati u vanjskom životu“. Je li bio u pravu? Je li istina da živiš otuđen od svega što nije kazalište? Nikada si to nećeš priznati jer si kukavica. Skrivaš se i misliš da su svi protiv tebe, uključujući i mene. Zašto sam šutjela toliko dugo? Zar sam bila toliko slijepa da ne vidim istinu? Ili prenosiš taj virus paranoje na one koji su ti najbliži? Jesi li vidio kakva rečenica? Zar ne izgleda kao da je upravo ispala iz nekog suvremenog djela koja toliko voliš? Jadni Lope de Vega! Da svi ti stari autori samo znaju kako se sada s njima postupa, sigurno se ne bi željeli dići iz groba.

Tišina.

Nervira me tvoja šutnja, iako sam se na nju naviknula. Draže bi mi bilo da vičeš, da me vrijeđaš, ponižavaš... Ali ne, uvijek šutljiv. Dostojanstven. Kao mumija. Teče li ti krv u žilama? Kako bilo, sad mi je svejedno. A i ako sam te do sada prihvaćala kao sentimentalnog partnera i stručnjaka koji mi je sređivao kazališne predstave, to je bilo više po inerciji nego zbog uvjerenja. Neću biti socijalna služba, nema šanse. Snađi se nekako drugačije, makni se od mene. Neka ti pratnja budu tvoje mlade sljedbenice i postavi im predstavu u nekom alternativnom kazalištu. Možda će ti upravo to dobro ići. Neka rupa od prostora, neudobni stolci, bez razvodnika koji će gledatelje voditi do njihovih mjesta, bez ugodnih i stručnih prodavača ulaznica. Trpjeti hladnoću po zimi i nepodnošljivu

vrućinu po ljeti. Bez zasebnih garderoba za glumce. Sve u kolektivnom stilu i, naravno, sve uz velika odricanja. Zavaravaj samoga sebe. Laži sam sebi da je to tvoj stvarni ideal, iako si zapravo uvijek sanjao o tome da postaneš intendant HNK-a. To su tvoje proturječnosti. Meni je, međutim, sve oduvijek bilo jasno. Ja sam glumica kao i svaka druga. Za onu vrstu kazališta koje nikada neće umrijeti jer će uvijek imati publiku koja je spremna smijati se i plakati sa svojim zvijezdama. Kada se više nitko ne bude sjećao one mlađarije koja se proslavila u prolaznim televizijskim emisijama, ja ću i dalje živjeti u sjećanju ljudi koji su kupili ulaznicu kako bi me vidjeli na sceni u bilo kojem gradu naše zemlje. Misliš da sam umišljena? Zašto? Zašto što kažem ono što mislim? Da barem u ovom zanimanju ima manje prerusavanja i manje cinizma. Previše je neiskrenih laskanja i premalo iskrenih istina. Takav bi teatar trebao biti, istinit u onome što prikazuje. Smeta mi kad kažu da političari glume. Oni od laži stvaraju prividnu isitnu, ali zapravo izvode veliku podrugljivu predstavu. Žele nam nametnuti istinu koja je njima u interesu, dok mi kazalištarci činimo da laži na sceni postanu uzvišene, da nasilje postane fikcija, da suze poteknu zbog tuđe boli. Političar mora nijekati očiglednu istinu koja mu stoji pred nosom, dok ju glumac mora pretvoriti u umjetnost. Ne, neka nas ne varaju, njihova teatralnost čini štetu, a naša je terapijska. Možemo se igrati rata ili se igrati ljubavi, sve će to biti poput dječje priče. Kad završi, iako nas je mogla ganuti ili razbjesniti, bila je tek san. Nećemo izaći iz kazališta s namjerom da ubijemo svog neprijatelja ili da bacimo nevjernog ljubavnika kroz prozor. Štoviše, ako je sve izvedeno s dovoljno umjetničke kvalitete, nadići ćemo svoje osjećaje. Kad bi ta nesposobna politička banda izvela stvarno dobru predstavu, u svijetu bi bilo manje napetosti.

Što si mislio? Da sam praznoglava? Da nisam sposobna misliti? U dnu duše si seksist kao i svi ostali. Budući da sam čitav život bila okružena muškarcima, od pisaca koji misle da su neodoljivi, oholih glumaca, tehničara dlakavih prsa, pa sve do dosadnih poduzetnika i pretencioznih redatelja, postala sam skoro potpuno imuna. Nisam se mnogima od njih predala zbog ženske slabosti, već kako bih uveličala legendu o glumicama kao gutačicama muškaraca, što bi svaka od nas trebala ostaviti u nasljeđe. Trebala bih zapisati svoje savjete budućim glumicama, sigurno bi im bili korisniji od nekih priručnika velikih kazališnih teoretičara. Gube se u moru

intelektualnih govorancija, a kazalište je akcija. Trenutak. Strast. Teorijama nikada nećeš napuniti teatar. Sada se možeš spetljati s nekom drugom i isprobati nove forme. Doći ću na tvoju sljedeću premijeru. Poslat ću cvijeće glumici koja te morala trpjeti na probama. Koja je plakala u tišini jer si joj na jednostavno pitanje o njezinom liku sasuo gomilu rečenica koje nisu imale nikakve veze s onime što je njoj trebalo. Već odavno sam usvojila termine kojima si me tako strpljivo podučavao: semiotika, dijalektika, scenski prostor, ikonografija, tjelesnost, tjelesno sjećanje, analogija... Nikada mi nisu ničemu služile, a isto tako sumnjam da će tvom novom ljubavnom trofeju služiti ičemu više doli kratkotrajnom uzbuđenju prije nego te odvede u krevet.

Pogledaj moj odraz u ogledalu. Još uvijek se dobro držim. Godine još uvijek nisu zacrtale granicu likovima koje mogu glumiti. Dovoljno je da moj agent podigne slušalicu pa da autori koji stalno pišu nova djela za mene i autori kojima nije bilo jasno zašto sam se odlučila za tebe, ponovno dođu i mole me da sudjelujem u njihovim predstavama.

To je životni zakon. Završio je jedan ciklus. Ne želim si više lagati. Želim biti ono što jesam. Nadam se me razumiješ i da će ti naša veza zauvijek ostati u lijepom sjećanju.

U tom trenutku se začuje kucanje na vratima i nakon što se otvore ugledamo muškarca mlađeg od glumice. Ona kaže:

Ah, ti si. Sjedni na trenutak, prije nego izađemo, rekla bih ti par stvari.

TAMA

SPUŽVA BOB I METODA STANISLAVSKOG

GLUMAC.-

Pet godina sam bez prestanka učio glumačku metodu Stanislavkog. Sati i sati improvizacije, prvih kontakata, skrivenih značenja, osvješćivanja četvrtog zida, fizičkih radnji i, iznad svega, mnogo introspektivnog rada kako bih potaknuo emocionalno sjećanje. Želio sam i želim biti ozbiljan glumac. Osim mitova i mistike glumaca koji slijede Metodu, uvijek sam mislio da glumačko zanimanje zahtijeva ozbiljnost i tehniku. Naravno, talent i predanost također, ali te ideje su manje jasne. Nasuprot svima koji omalovažavaju naš posao i pozivaju se na uobičajene izjave o lijepim licima i tjelima ili o sumnjivim radnim navikama u našoj profesiji. Svima onima koje miješaju površnost komercijalnog tržišta sa svakodnevnom scenskom praksom. Koliko sam vremena žrtvovao kako bih razaznao sve znakove na koje je moj strogi učitelj upućivao na teorijskim satovima: napraviti detaljnu analizu svih unutarnjih motivacija, podtekst, međuodnosi, karakteri, transversalne radnje, konačni cilj djela, sve to kako bih se upoznao s tekstom, otkrio njegov ključ i umjetnički cilj. Čitav taj proces bio je od središnje važnosti u izgradnji konačne predstave.

Na našim satovima smo se jednako bacali na studiranje Čehova i Pirandella, kao i Pintera, Tennesseeja Williamsa ili Sama Shepada. Logično, jezici koji su nam olakšavali da što dublje uronimo u učiteljeve poente. Neki su se ubijali pokušavajući to isto s Valle-Inclánom ili Lorcom, u nastojanju da pronađu sintezu između metode i španjolskog identiteta. „Za glumca riječ nije samo zvuk, već sredstvo koje potiče stvaranje slika i zbog toga u verbalnoj komunikaciji na sceni ne pričajte toliko uhu, već oku.“ Pročitao sam to svom kolegi kad smo postavljali Lorcu, prolazio je kroz krizu jer nije znao kako u drami *Krvavi svatovi* prikazati mjesec uz pomoć tehnike Stanislavskog. Stvarno je komplicirano prikazati životinje, stvari, prirodne pojave, a pojaviti apstraktne pojmove. Treba vrlo snažno prizvati emocionalno sjećanje kako bi se odglumilo oluju, kornjaču ili sunce. Osim ako ne kreneš u Barbinom stilu i sve zaodjeneš trećim kazalištem kao spasonosnim plaštem. Iz tog razloga mjesec predstavlja pravi izazov za glumca koji slijedi Metodu.

Sjećam se polaznika tijekom svih tih godina, studenata raznih profila koji su dolazili na Akademiju na kojoj sam studirao... i gdje sam ostavio pozamašan dio novca koji sam zarađivao radeći sto i jedan posao, ne zna se koji manje povezan s teatrom. Zato sam sada posebno zadovoljan što mogu nastaviti razvijati jedan dio tih naučenih tehnika, jer sam prije nekoliko dana naletio na poslovnu priliku kad sam pročitao letak koji mi je slučajno završio u rukama: „NUDI VAM SE PRILIKA DA RAZVIJETE SVOJ GLUMAČKI TALENT IGRAJUĆI JEDNU VAŽNU ULOGU“.

Odjurio sam na razgovor koji je bio naveden na letku. Kad sam stigao ogroman red kandidata bacio me je u očaj. Gdje je sva ova masa ljudi studirala? Toliko njih se želi baviti glumom, a zna se da je to zanimanje uvijek u krizi? Kolike su mi bile stvarne šanse da dobijem tu tako važnu ulogu?

Rekao sam svoje ime i dali su mi broj. Stao sam u red. Pripremao sam se. Iz džepa sam izvadio izdanje *Rad glumca na sebi* i usredotočio se na čitanje kako ne bih slušao banalne komentare o audiciji od ljudi koji su me okruživali.

Nisam znao kakav će biti lik s kojim ću se suočiti u tekstu. Morao sam staviti u pogon sve svoje emotivne sposobnosti i improvizacijsku tehniku koju sam toliko bubetao tijekom studija. Koncentrirao sam se. Čitao sam učiteljeve riječi: „Talentirani glumac je jedini vlasnik i gospodar scene. Unatoč tomu, nisam našao scensko okruženje koje bi mu, umjesto da ga smeta, pomoglo u složenom umjetničkom radu. Potrebna je jednostavna pozadina, ali ta jednostavnost ne smije proizlaziti iz jednostavne mašte, već iz bujne. Ne znam kako postići da ta bujna mašta i ta jednostavnost ne iskoče u prvi plan uočljivije od same pretjerane raskoši teatralnosti“... i u tom trenutku sam začuo svoj broj.

- Da, naravno da imam iskustva. (...)
- Mnogo godina na akademiji. (...)
- Ne, ne. Nemam predrasude prema bilo kakvoj vrsti likova. (...)
- Raditi na ulici? Uvijek sam se pripremao za četvrti zid... Ne, nemojte misliti... naravno da ulično kazalište ima svoju vrijednost...
- Drago mi je čuti da moja visina odgovara... Ah, za kostim... pa još bolje, zar ne?

- Osam sati dnevno?... Ne znam nijedno djelo koje toliko traje. Izvodi se nekoliko puta?... Ah, treba zadržati lik... U centru, na glavnom trgu?... Pa da, trg je kružnog oblika... 30 eura dnevno... pa dobro, ako uzmemo u obzir da mi je to prvi profesionalni angažman... Pa, puno Vam hvala na ukazanom povjerenju.

I tako, nakon što sam prošao na masovnom *castingu*, evo me ovdje, radim nasred trga, stiješnjen u konstrukciju od koje mi znoj šiklja na sve pore, i kroz koju jedva da nešto vidim uz pomoć dvije sićušne rupice koje su nekako napravili na površini ove umjetne pjene od koje je načinjen Spužva Bob... To sam ja, lik iz crtića pretvoren u patetičnog lutka koji dijeli letke ljudima dok jure u robnu kuću ili se fotografiraju za uspomenu. Srećom nitko ne zna tko sam. Mogu se neprimjetno kretati među svojim učiteljima metode Stanislavskog koji možda misle da radim na Čehovu ili Ibsenu i štreberski slijedim njihova upute. Što reći o djeci koja te znaju tresnuti nogom? Ili o onim duhovitim prolaznicima koji pljuju na tebe? Uvredama gradskih huligana? Ruganju dok se fotografiraš s turistima svih vrsta? Strašnoj vrućini koju moraš trpjeti ovdje unutra sve dok te ne puste na pauzu? Uvredama dok skidaš kostim u nekoj od trgovina koja ti se smilovala da se ne upišaš u gaće? Krizi u koju te baca ta anonimnost? Osjećaju vremena zaustavljenog u beskrajnom radnom danu? Poniženju zbog te jadne plaće koju nam daju?

Ali čak i ovako trebam biti zadovoljan jer sam dobio taj lik, a ne škrtoga Raka... on je još izloženiji.

S vremena na vrijeme pojavi se poneka grupa demonstranata ili učitelja u štrajku i zauzme trg. Ja se jako razveselim jer, osim što se slažem s time što govore, svi mi koji u kostimima dijelimo glupave reklamne letke moramo se maknuti... mi smo ikone kapitalističkog konzumizma i zbog toga bi nam moglo doletjeti još štogod osim glasnog zviždanja.

Sada mogu ići na nastavu samo jednom tjedno. I dalje se divim velikom učitelju: „Glumac treba stalno vježbati, postići istinsku stvaralačku situaciju u svakom trenutku, jednako kada izvodi predstavu, kao i kada vježba ili radi u svom domu. To će biti taj nestabilni početak,

sve dok se lik ne usavrši te kasnije ponovno oslabi, izgubi svoju oštrinu.“

Toliko sam puta želio priupitati Stanislavskog: Kako usavršiti lik Spužve Boba na temelju nestabilnog početka kad si zarobljen nasred trga u masi lateksa pod gorućim podnevnim suncem?

TAMA

NASLOV: BRODOLOMI - monolog

AUTOR: GUILLERMO HERAS

PREVODITELJICA: IVANA KRPAN

Žena sjedi na krevetu. Na sebi nosi nešto nalik ženi s poznate slike Edwarda Hoppera. Soba se može nalaziti u predgrađu bilo kojeg velikog grada. S vremena na vrijeme možemo čuti tjeskobnu prometnu buku. Ljeto je, vrućina.

ŽENA.-

Upravo sam razbila televizor. Uzela sam sjekiru koju još uvijek čuvam, uspomenu na glupo tatino nasljedstvo, i bez razmišljanja sam preciznim udarcem pogodila aparat, od čega se umalo raspolovio. Lijepo je bljesnuo kad se oštrica zabila u unutrašnjost tog starog modela, uspomene na glupo mamino nasljedstvo. Nisam više mogla podnijeti ispovijedi nadležne budaletine koja je krokodilskim suzama poštenjačine željela ganuti gledatelje i tako izbjeći da je izbace iz jebene kuće. Njezine izjave su me duboko vrijeđale. Biće vrijedno prezira kroz koje bi isto trebala proći sjekira kao i kroz stari aparat. Sad kad bolje promislim, mogao me ubiti strujni udar. Što bi rekla moja susjeda? A novine? Ja nisam kompulzivna samoubojica. Iako me ne bi bilo briga da odjednom nestanem, bez donošenja te odluke, bez dosađivanja sucu dosadnim pismom. Još uvijek me bole oči od snažnog bljeska slomljenog televizora. Moja baka nikada nije razumjela kako toliko ljudi može stati u tako malenu kutiju. Budući da joj na njezino vikanje nisu odgovarali, tvrdila je da je sve laž, kao što i danas govore da je laž da je čovjek stigao na mjesec. Sve je to NASA-ina izmišljotina koju su namjestili vješti hollywoodski manipulatori. Sve je izvedeno u velikom studiju pred tihim kamerama koje su cijelome svijetu prenosile simulaciju velikog događaja. Zar je toliko važno je li to bila istina ili laž? Kad se pojavi na televiziji ne postaje li automatski istinom? Moja baka se također pitala čemu služi aparat koji uvijek donosi loše vijesti ili prikazuje kvizove s glupim pitanjima. Ona je bila uvjerena da je sve namješteno, da su natjecatelji u obiteljskoj vezi s vlasnicima tog pokvarenog izuma i da im se nikada stvarno ne daju novci. Srećom, umrla je prije mode *realityja* i ostalih modernih sranja. Nikada nisam mislila da će

mi sjekira nećemu poslužiti. Zanimljivo, htjela sam je baciti, ali nisam. Sve je bilo predviđeno za ovaj sigurni udarac kojim sam dignula u zrak sve smeće nakupljeno u suzama frustriranih glumica i nezrelih muškarčina koji su sposobni za kojekakve budalaštine samo kako bi privukli pažnju. Sjekira je pravi predmet, nećemu služi. Direktno prodire do srži. Tata ju je fino naoštrio. Tek pokoji trunak hrđe. Da li bih i susjedu mogla pogoditi tako čistim udarcem? Možda bi bilo korisnije tim preciznim udarcem pogoditi nju, a usput i onog kretena od njezinog ljubavnika. Pogotovo kad tijekom tih beskrajnih noći njih dvoje krenu urlikati uhvaćeni u životinjskom ljubavnom klinču ili barem u njegovoj ljudskoj verziji. Isjeckati ih na komadiće. S jedne strane njegov trup i kurac, a s druge strane pizda te glupače. Drugi komad bi bili njihovi paralizirani osmjesi, patetični u nevjerici pred istinom neočekivane smrti. Sjekira provodi pravdu nad dva gola tijela iz kojih se cijedi znoj i požuda. Još jedna priča za film strave.

Tata je volio hororce. Kao dijete me je vodio u kino i morala sam stalno pokrivati oči da ne vidim strahote koje se događaju na ekranu. Naravno, dok me on neprestano dodirivao. Samo me dodirivao. Nikada nije učinio ništa više, ali sigurna sam da je umro u želji da ostvari taj patrijarhalni san koji svaki muškarac sniva u svom prljavom mozgu. Imaju li muškarci manji mozak od žena? Ako nije tako, ne razumijem kako se i dalje tako primitivno ponašaju. Ponekad bi bilo bolje imati vezu s orangutanom nego s čovjekom. Čak i s one egoistične i divlje strane kada je u pitanju žensko tijelo. Pretpostavljam da orangutanska izdržljivost i seksualna potencija itekako nadilazi sposobnosti „urbanca vulgarisa“. Naravno, sad kad bolje promislim, uvijek razmišljam o istome. Možda zato što već pomalo zaboravljam kako je osjetiti ono orgazmično ushićenje koje ne nastaje samozadovoljavanjem. Kad sam zadnji put spavala s primatom? Sigurno nakon tuluma kod moje prijateljice Anite. Bila sam u punoj snazi. Tolikoj da sam čitav tulum plesala kao luda.

*Čuje se neka uobičajena glazbena dionica „na tulumu kod prijatelja“.
Bučna, basevi udaraju, volumen do daske. Žena se uspravi i počne plesati na krevetu kao u transu, ali i dalje slijedi koreografiju pjesme.
Mora izgledati potpuno skladno, sve dok iscrpljeno ne padne na*

krevet. Istog trenutka odrješito pali cigaretu i požudno puši, skoro kao da želi provocirati gledatelje.

Ne treba si uskraćivati male užitke. Na kraju krajeva, od nečega moramo umrijeti. Možda bi sjekikom sve bilo puno brže, ali dimom ti sigurno treba puno duže da umreš. Uskoro će biti vrlo zanimljivo gledati što će sve pušači morati krišom izvoditi kako bi zapalili jednu. Skriveni, stisnuti u posebnim bunkerima. Mogli bi izmisliti novi *reality show*. U jednom od njih bi mogli nekoga –umjesto izbacivanja jer se ne može odviknuti pa ga otkriju da i dalje puši- baciti u arenu da ga proždru nekakvi moderni lavovi, u prekrasnoj reprodukciji rimskog amfiteatra gdje neka slavna osoba s televizije, primjerice Renata Sopek, prurušena u sisatog Nerona pokazuje prstom nadolje čime će zvijer uživo pojesti izbačenog natjecatelja. Djeluje okrutno, ali ovim korakom ćemo i do toga stići.

Trgovine u kojima se prodaju sjekire nečemu služe. Nacionalna industrija će ojačati prodajom tog oruđa, a istovremeno će i multinacionalni proizvođači televizijskih aparata biti sretni kad vide kako stari televizori nestaju pod udarcem sjekire. Više skoro nitko neće moći dugo odoljevati napasti da kupi veliki ekran nove generacije, s jedinim nedostatkom što njegovo uništenje sjekikom neće biti tako spektakularno. Volim aparate iz 50-ih i 60-ih godina. Njihov volumen je više po mjeri čovjeka. Sada je sve svakim danom sve manje. Kad se sjetim onog usisivača kojim je moja majka prelazila po istrošenom tepihu u našoj kući. Izledao je kao tenk, a od njegove buke nismo mogli čuti jedni druge, pokušavajući ga nadglasati prodornim dovikivanjem dok je mama zalučena svojom igračkom išla od jednog kraja kuće na drugi i oduševljeno čistila pod. Ili stari televizor po kojem je baka lupala kako bi izbacila patuljke koji su bili unutra. Hladnjak, velik i prekrasan, izgledao je kao da će zaprimiti čitavu kravu koju su upravo iznijeli iz klaonice. I crni telefon čija je veličina bila dovoljna da razgovor s osobom s druge strane djeluje stvarno, a ne kao danas, s tim minijaturnim mobitelima na kojima su tipke toliko malene da ne znaš ni kako odabrati broj. Upotrijebiti sjekiru na tim napravama je pravo zadovoljstvo. Kad im izlete unutarnji organi osjetiš pravu bol, što se, pretpostavljam, ne bi dogodilo današnjem mikroprocesoru kojeg jedino sterilnost može poslati zauvijek kvragu,

jednim preciznim udarcem, 64 gige memorije sa svim uključenim megabajtima. Unazadili su nas. Pretvorili su naš mozak u maleni orah. Oduvijek me fascinirao običaj smanjivanja glava u indijanskome plemenu Jibaro. Jesu li multinacionalne tvrtke potpisale ugovor s njima i tako se domogle tajne njihova umijeća, a da to nismo ni primijetili? Vidjela sam na televiziji da postoje subliminalne poruke koje svjesno ni ne primjećujemo. Zbog toga je dobra ekološka mjera jednim udarcem sjekire poslati kvragu bilo kakav pokušaj sublimiranja moždanih opni.

Gledam kroz prozor, čujem prometnu buku, osjećam kako se tisuće tijela kreće, zbunjeno, histerično, bez pravca, izgubljeni brodolomci u betonskom oceanu. Ne znaju ni staviti poruku u bocu i poslati je susjedu do sebe, da tako barem podjele samoću. Ne znaju se gledati, ne znaju se dodirivati. Izgledaju kao fotografije u pokretu. Čak bi bilo bolje, kako je rekao Andy Warhol, najbolje bi bilo da smo svi mašine.

Okružujem se knjigama. I ja sam brodolomka. Nošena svime onime što više ne mogu složiti u cjelinu. Očeva sjekira, majčin usisivač, stare bakine fotografije. Skupljam stranice knjiga kao povike koji vape upomoć prema brodovima koji prolaze blizu mojeg otoka, ali koji se bespovratno udaljavaju kad vide da im mašem moleći za pomoć. Uzimam stranice kako mi dopadnu pod ruku. Čitam ih naglas. *Fotografski čin: od prikaza do recepcije* Philippea Duboisa, gdje citira Adolpheu-Eugènea Disdérija, autora poznatih fotografskih portreta koje je nazvao „Carte-de-visite“ na kojima prikazuje tijela preminulih članova obitelji. (*Čita.*) „Napravili smo veliki broj portreta nakon smrti: ali iskreno priznajemo, ne bez određene odbojnosti. Ako se želi imati portret oca, prijatelja, djeteta, zašto čekati da nam ga smrt otme? Zar našim očima nije veće zadovoljstvo promatrati lik pun života i energije od lica ukočenog u grču agonije? Svaki put kad bi nas pozvali da fotografiramo pokojnika, odjenuli bismo ga u odjeću koju je obično nosio. Savjetovali bismo da im oči ostave otvorenima, posjeli bismo ih za stol i prije nego krenemo s poslom, pričekali bismo sedam do osam sati. Na taj način smo mogli uhvatiti trenutak u kojem smo, nakon što bi se povukla agonijska zgrčenost, uspjeli reproducirati privid života. To je jedini način kojim se može dobiti prikladni portret koji ne ostavlja sjećanje na bolni trenutak smrti voljene osobe.“

Mrtvaci kao žive osobe, a živi kao da su mrtvi, ne prestajem gledati kroz prozor i tako mi izgledaju ta tijela. Zatvaram oči i zamišljam Disdérija, pravog gospodina s kraja XIX. stoljeća, kako sjedi pred mrtvacem, pažljivo ga promatra sve dok mu riktus, nakon sati čekanja, ne naznači da je pravi trenutak za fotografiranje njegovim aparatom, također starim, također velikim, daleko od snova koje u današnje vrijeme stvaraju digitalne kamere. Kako mrtvo tijelo može satima uspravno sjediti na stolcu? Na koji način fotograf gleda takvo tijelo? Kao forenzičar ili kao umjetnik? To zaustavljanje vremena je sigurno vrlo uznemirujuće. Čekati, čekati pravi trenutak u kojem treba pritisnuti aparat i uhvatiti taj ne-izraz boli. Spokojnost smrti? Kako ništavilo može biti spokojno? Apsurdno, smiješno. Teško je prihvatiti ovu šetnju praznim beskrajem. Čak i kad nastojim ne misliti ni na što, dok gledam kroz prozor i promatram te malene figure koje se kreću u daljini, u mojim mislima slike se klata od potpune okrutnosti do glupavog sažaljenja. (*Vikne.*) Kuda idete?

Često se gubim u svojim razmišljanjima. Dok sjedim u krevetu osjećam se kao na napuštenom otoku. Svakim danom imam sve manju želju ustati iz kreveta. Pretvorit ću se u onog lika iz kazališnog djela koje sam nedavno pročitala, *La fiacca*. Razlika je samo u tome što mene nitko neće doći uvjeravati da izađem iz ovog kreveta, iz ove kuće. Kad više ne budem imala hrane u hladnjaku i potrošim ogromnu zalihu konzervi koje sam kupila u trgovini na posebnoj ponudi, započet će završna bitka. Hoću li se dići, prijeći prag i vratiti se u svijet ostalih brodolomaca? Druga mogućnost bi bila da rascijepam vrata svojom najdražom sjekirom. Možda tada susjedi nasrnu na mene kao da nisam normalna i odvedu me na drugi pusti otok, ali na tom će sigurno biti rešetke na horizontu.

*Napokon je stigao trenutak osvete!*¹⁰
Čekam ga već trideset dana,
dok puštam krvave suze,
pod maskom dvorske lude.
Ova vrata! Zaključana su!
Još nije vrijeme!
Pričekajmo.

¹⁰ Ulomak iz opere *Rigoletto* Giuseppea Verdija. *Napom. prev.*

*Kakva tajanstvena noć!
Oluja na nebu!
Ubojstvo na zemlji!
Oh, kako veličanstveno se osjećam, zaista!*

Kad sam bila mala željela sam biti pjevačica. Baka bi me gađala bilo čime svaki put kad bih pokušavala oponašati pjesme na radiju. Radio ju je također izluđivao. Nije mogla shvatiti kako su samo okretanjem gumba iz tog aparata mogli izlaziti glasovi. Pitala je zašto ih se ne vidi kao i na televizoru. Moja mama bi poludjela i izletjela iz prostorije zalupivši vratima. Ja bih ostala sama s bakom i tada bih pjevala i pjevala u sadističkom nastojanju da se stara zatvori u kupaonicu i ostavi me na miru. Da sam tada u nekom trenutku ugledala sjekiru, ne znam što bi se dogodilo. Bi li tijelo moje bake bilo jednako otporno kao i televizor? Uvijek će postojati pitanja koja ćemo ponijeti u grob, a da nikada ne saznamo odgovor.

*Nikada neću izaći odavde! Sada sam dvije osobe:¹¹
ova nova, potpuno bijela, i stara, žuta,
ali bijela je, bez dvojbe, bolja.
Ne treba hranu, prava je svetica.
Na početku sam je mrzila, nije imala osobnost.
Ležala je sa mnom u krevetu, kao leš.
Plašila me je jer je izgledala kao ja,
iako je ona bila bjelja i neslomljiva.
I nije se žalila.
Tjedan dana nisam mogla spavati, tako je hladna bila.
Krivila sam je za sve, ali nije odgovarala.
I nisam shvaćala to glupo ponašanje!
Kad sam je tukla, bila je mirna,
kao prava mirotvorka.
Tada sam shvatila; željela je da ju volim:
Postala je toplija i vidjela sam njezine prednosti.*

¹¹ Riječi španjolske glazbene uspješnice 80-tih godina, povezane sa subverzivnim kulturno-umjetničkim pokretom zvanim „Madridski pokret“ („Movida madrileña“). Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

Ne znam hoće li književnost ikada moći postati dijelom stvarnosti. Moji duhovi, moji strahovi, moje opsesije, sjekira koja jednako može poslužiti za cjepanje gomile drva kao i za razvaljivanje lubanje onog jebenog mesara na uglu. Ljudima često izgleda stvarniji televizijski program, plaču, smiju se, ganuti su tom predstavom. Zar ne bi bio ekološki čin dokrajčiti sjekiroom te debile? Bilo bi grozno da me po završetku tog rituala dezintoksikacije optuže da sam serijski ubojica i prikažu moj slučaj kao cirkusku atrakciju u emisijama koje toliko prezirem. Nek' ide kvragu bilo kakvo stvarno djelovanje! Radije ću ostati u ovom krevetu, okružena knjigama i svojom sjekiroom, i ne namjeravam uložiti trud u nešto zbog čega bi se oni izopačeni gadovi mogli udebljati još koji milimetar. Pravo na lijenost. Veličanje ispraznosti. Tako želim živjeti. Zbog toga sam prerezala telefonsku žicu i zvence na kućnim vratima. Nije me briga za vaše pozive. Samo ćete mi prigovarati ili me sažaljivati. Ne zanima me nijedna od tih idiotskih stvari.

Srećom, imam dovoljno hrane da preživim. I imam sjekiru kojom mogu malo pomalo raskomadati čitav ovaj odjel. Ne, ne znam što ću kad potrošim svu hranu. Uvijek će se pojaviti neka budala na vratima i mogu je zamoliti da mi donese novu pošiljku ogavnih konzervi gotove hrane. Ne može se sve poslati kvragu i istovremeno željeti jesti *nouvelle cuisine*. (Zapjeva.)

*Kakva teška i hladna noć!¹²
Vjetar donosi neku čudnu jadicovku.
Izgleda kao bunar sjena ova noć,
a ja u sjeni koračam vrlo polako
dok se rominjanje kiše
pojačava
sitnim šiljcima
u mome srcu...
U ovoj noći, hladnoj i mojoj
razmišljajući stalno o istome*

¹² Riječi tanga *Sitna kiša* (*Garúa*) argentinskog autora Enriquea Dominga Cadícama. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom.. *Napom. prev.*

*rušim se u ponor.
lako je želim iščupati,
uništiti
i zaboraviti,
još je življa u mom sjećanju.
Sitna kiša!
Usamljeno i tužno ide pločnicima
ovo izmoreno srce
u tuzi razvalina,
osjećajući tvoj led
jer je ona svojim zaboravom
otvorila u njemu žlijeb...
Izgubljen
poput patuljka koji je u sjeni
sve više traži i sve više doziva...
Sitna kiša... tuga.
I nebo je počelo plakati!*

Nekad sam voljela šetati po kiši, smočiti se, vratiti se kući mokra do kože i utopiti se u vrućoj kupki. Dugo bih ostajala u kadi, sve dok mi se koža ne bi smežurala poput karte neke stare zemlje. Vodena para me je uspavljivala, osjećala sam kao da padam u san. Sve dok ne bih začula majčin glas kako me grdi jer tko zna što radim u zatvorenoj kupaonici. Zašto duhovi roditelja uvijek prolaze kupaonicama? Kao da ne bih mogla masturbirati na miru u svojoj sobi ili čak usred obiteljskog ručka, kliznuti rukom preko stolnjaka s tupim izrazom na licu dok oni razgovaraju o transcendentnim temama poput krumpira koji danas više nije kao prije, koliko je izrastao sin susjede prekoputa ili kad ćemo posjetiti tetu Carlotu. Priznajem, bila sam poseban slučaj kada se radilo o ritualu masturbacije u društvu. Dok su se moj prsti bavili svojim tankočutnim poslom, moj pogled bi odražavao duboku zamišljenost, zbog čega su moji roditelji vjerovali da sam potpuno usredotočena na njihove riječi. Nikada nisu shvatili čemu lagani završni uzdah koji bih uvijek popratila banalnim komentaram koji bi služio kao idiotski vrhunac idiotskog razgovora. Zato je moje ronjenje u kupaonici bilo povezano s drugim užitcima. Kao san u kojem se spašavam nakon

brodoloma i pristizem na otok okružen toplom vodom i pun gejzira, kao u onom filmu *Tajanstveni otok* koji sam gledala na televiziji dok se baka derala da voli rakove, a moji roditelji ih nikada ne pripremaju.

Je li Robinson Crusoe ikada stupio u seksualni odnos s Petkom? Toliko vremena zajedno na pustom otoku, bili su si bliski svake noći pa ne bi bilo čudno da su ipak probali ono što se u čistom i urednom društvu smatralo strašnim grijehom. Smatralo? Znači, danas je to prihvaćeno? Bez obzira što danas imamo *gay prideove* i na ulice izlaze tisuće ljudi u kostimima tijekom tog gradskog karnevala, i dalje postoji na tisuće njih koji se skrivaju u svojim kućama, u svojim uredima, kao članovi uzornih obitelji od kaširanog papira i koji se, štoviše, u saboru sa svojih institucionalnih pozicija izjašnjavaju protiv svojeg vlastitog položaja. Sve je to i dalje vrlo licemjerno. Može li se lako prihvatiti homoseksualni par dviju različitih rasa? Jadni Robinson Crusoe! Kako mu je moralo biti grozno kad se vratio u civilizaciju, daleko od užitaka usamljenog otoka. Sigurno je maloga crnca morao zaposliti kao vozača ili člana posluge da sačuvaju privid normalnog života. U svakom slučaju, ako su mogli nastaviti s time iza četiri zida, koga briga za ostalo! Koji klinac bi trebala biti sreća nego upravo to da se dobro osjećaš sa samim sobom i da ti nitko ne gura nos u život! Uvijek pogled moje bake, moje majke, mog oca. Bila sam opsjednuta samo time da budem sama, u kupaonici ili u krevetu, ali daleko od njihovih životinjskih pogleda, uvijek nekako tajanstvenih, tako da ne znaš zamjeraju li ti nešto ili te samo jednostavno preziru.

Već duže vrijeme ne moram podnositi te poglede, nestali su, ali da izađem na ulicu, taj osjećaj bi se umnožio deset puta, sto, tisuću.

Viči viči viči viči viči viči viči viči

Viči viči viči viči viči viči viči viči

Viči viči viči viči viči viči viči viči

Viči viči viči viči viči viči viči

Viči viči viči viči viči viči viči

Viči viči viči viči

Iznutrice televizora, eno ih tamo, prosute po podu, kao dijelovi leša spremnog za njuškanje nekog smrdljivog forenzičara. Hoće li mi biti

suđeno zbog ubojstva televizora? Sve je moguće. Sudac koji bi protumačio slučaj kao teroristički čin. Kao radnju koja potiče uništavanje tih elektroničkih uljeza u našim životima. A svjetska ekonomija? I slobodno vrijeme građana? Milijuni glava koje sada moraju razmišljati i stvarati slobodna mišljenja, daleko od naklapanja voditelja i komentatora. To bi moglo dovesti i to demografskih problema. Milijuni parova koji si nemaju što reći pa se svake noći bacaju jedni na druge i jebu kao ludi da ubiju vrijeme koje su inače provodili pred televizorom... Nema sumnje, kazna bi bila teška i primjerna, tako da nikome više ne padne na pamet iskopati sjekiru iz kutije s alatima i bijesno je upotrijebiti na svetom totemu naše civilizacije. (*Zapjeva.*)

*Nakon što sam toliko¹³
podnosio tugu
zbog tvog zaborava,
nakon što ti je sve
dalo moje jadno
ranjeno srce,*

*ponovno si došla
kako bi saznao
za tvoju nesreću
zbog gorčine
iste ljubavi
kakvu si to meni dala.*

*Ja ti više neću moći
ni oprostiti ni dati
što si ti meni dala;
Moraš znati
da nakon umrle ljubavi
nema zlobe.*

¹³ Riječi bolera *Pepeo* (*Cenizas*) meksičkog autora Javiera Solísa. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

*A ako pokušaš
razbacati ruševine
koje si sama stvorila,
samo ćeš pepeo naći
od svega što je bila
moja ljubav.
Samo ćeš pepeo naći
od svega što je bila
moja ljubav.*

A sada treba čekati. Znati čekati. Znati da će vrijeme proći kao neka mjera bez smisla. Prekinuta samo ritmom mojih potreba. Jutrima spavati, noćima gledati kroz prozor. Čitati kad zaželim. Prestati biti smetnja u ovom svijetu punom umjetne inteligencije, nadprirodnih sila i isklesanih tijela. Neka se oni bore! Neka se tuku za neku važnu poziciju! Nek se gone u kurac!

Uzima jednu od knjiga razbacanih posvuda. Čita dio iz knjige Ubojstvo kao jedna od lijepih umjetnosti Thomasa Quinceya.

„Ne čude ubojstva prinčeva i državnika. Vrlo često važne promjene ovise o njihovoj smrti, a istaknuti položaj na kojem se nalaze posebice je izložen djelovanju različitih umjetnika vođenih željom da postignu snažan scenski efekt. Ali postoji i druga vrsta ubojstava koja prevladava od početka sedamnaestog stoljeća i koja me čudi: mislim da ubojstva filozofa. Gospodo, činjenica je da su tijekom posljednja dva stoljeća svi istaknuti filozofi bili ubijeni ili su bili vrlo blizu tome, do te mjere da kad se netko proglasi filozofom, a nikada ga ne napadnu pod prijetnjom smrti, možemo biti sigurni da ništa ni ne vrijedi.“ *(Prestaje čitati.)*

Što je danas zapravo ubojstvo? Zar ne postoji tisuću i jedan način da se počini zločin, a da toga nismo ni svjesni? Koja je razlika između toga kad policajac ubije demonstranta ili kad netko ne može podnijeti drugu osobu? Dok će ovaj drugi vjerojatno završiti u zatvoru, policajac će primiti medalju i promovirat će ga. Terorizam je samo pucanj u zatiljak? Sigurno je odvratno spustiti se u podzemnu kanalizaciju, ali čitav svijet se njome

hrani. Kao da sranja koja njome plutaju napajaju temelje onoga što zovemo razvojem. Ne želim više u tome sudjelovati. Moje kraljevstvo je moj krevet. Moja republika, moje tijelo. Od ove vlažne topline se znojim... to je stvarno autentično, kao i slina ili krv. Da smo svedeni samo na tijelo i njegove tekućine, ne bismo bili toliko umišljeni. Što se bitno mijenja i nestaje ubojstvom? Tijelo. Više ništa ne osjećaš. Čak je i bol ljudska. Ovaj televizor u komadićima više ništa ne osjeća, skoro kao da je uništeno tijelo. Ne predmet, ne, -tijelo. Hoće li knjiga osjetiti isto pod udarcem sjekire? Poznati detektiv pali svoju biblioteku uzastopnih izdanja istog autora. Priznajem da vatra ima snažniji ritualni učinak, ali udarac sjekiricom je neposredniji. Sva visoka književnost o nasilju ili iz nasilja iz pera autora koji nikada neće biti prepoznati u velikoj Povijesti. Jim Thomson, Chester Himes, Horac McCoy... ili naš dragi Boris Vian prerušen u Vernona Sullivana. (Čita.)

„Tada sam joj odgovorio da su bijelci ubili moga brata i da će mene biti teže dokrajčiti, ali da će ona, bilo kako bilo, najebati i pritisnuo sam joj jednu dojku sve dok se nije umalo onesvijestila, ali nije ni zucnula. Pretukao sam je na smrt. Ponovno je otvorila oči. Progledala je i vidjelo se kako sjaje od suza i bijesa. Nagnuo sam se nad nju; mislim da sam urlikao kao zvijer i ona je počela vrištati. Ugrizao sam je za spolni organ. Usta su mi bila puna crnih i čvrstih dlaka; malo sam popustio i počeo sam ponovno dolje niže gdje je bilo mekše. Plivao sam u njezinom mirisu i zagrizao sam. Pokušao sam joj rukom prekriti usta, ali je vrištala kao svinja od čega sam se ježio. Tada sam svom snagom stisnuo zube i ušao do kraja. Krv je šiknula u mojim ustima, a ona se izvijala usprkos užetu. Lice mi je bilo puno krvi i malo sam se udaljio unazad, spustivši se na koljena. Nisam u životu čuo ženu da tako vrišti; iznenada sam osjetio da svršavam u gaće; bio je to trzaj kakav nikada prije nisam bio osjetio, ali sam se uplašio da netko ne naiđe. Upalio sam šibicu i vidio sam da krvari u mlazovima. Tada sam je počeo udarati, prvo samo desnom šakom u čeljust, čuo sam kako joj se lome zubi i nastavio sam udarati, želio sam da prestane vikati. Udario sam snažnije i zatim potegnulo suknu, ugurao sam joj je u usta i sjeo joj na glavu. Izvijala se kao glista. Nikada nisam mislio da je bila toliko željna života; toliko snažno se trznula da sam pomislio da mi je slomila lijevu podlakticu; shvatio sam da sam bio toliko izvan sebe da sam joj

oderao kožu, tada sam se pridignuo da ju dokrajčim šutiranjem, stavio sam joj cipelu na vrat i oslonio sam se svom težinom. Kad se prestala micati osjetio sam da opet svršavam. Koljena su mi počela klecati i bojao sam se da se ne onesvijestim.“

Bi li dobri stari Vian iz stvarnog život bio u stanju to učiniti? Kako? Kada? Nakon neke od njegovih jazzerskih noći po pariškom rupama? Prije odlaska na neku kabaretsku gažu gdje je pjevao?... Sigurno nikada ne bi mogao napraviti tako nešto, čak ni neku manju ludost. Zato si je morao izmisliti Sullivana i fikcijom nadići ono što nije mogao učiniti u stvarnosti.

Zastane i promotri knjigu iz koje je čitala ulomak. Tišina. Najednom uzme sjekiru i nevjerojatnom snagom raspali po knjizi. Nekoliko udaraca dok je ne pretvori u komadiće.

Hoće li knjiga osjetiti isto što i televizor? Zanimljivo je kako krv uvijek izgleda raskošnije. Dijelovi televizora ili komadići papira oko mene izgledaju sterilno. U najgorem slučaju papir će malo požutjeti nakon nekog vremena, a uništene žaruljice će prekriti prašina. Vrlo daleko od raspadanja leša. (*Zapjeva.*)

*Ona je malena kao stonoga.¹⁴
Ona će biti visoka kao čempres,
snažna kao uragan
i dobra kao kruh.
Ona će znati biti led i vulkan.
Ne zna točno zašto
njezin duh i njezina koža
žele što brže narasti.*

Ona neće ništa znati. Bacit će se u potpunu prazninu, tiha, neprimjetna. Oko sebe će podići tvrđavu tišine. Svakoga dana žrtvovat će po jednu knjigu svojom sjekiricom. Bez strasti. Bez mržnje. Samo uz malo prezira

¹⁴ Riječi pjesme *Obećani cvijet (Flor prometida)* španjolske pop pjevačice 90-ih godina, Luz Casal. Prema autorovoj ideji, u izvedbi djela na drugim jezicima ovaj pjevani ulomak može se zamijeniti nekom lokalnom inačicom. *Napom. prev.*

prema svemu što nazivamo našim kolektivnim sjećanjem. Shakespeare, Cervantes, Poe, Sofoklo, London, Dante, Joyce, Proust, Galdós, Dostojevski, Sartre, Goethe, Byron, Hammett, Fuentes, García Márquez... jedan za drugim na žrtvenoj lomači. Kao likovi *Fahrenheita*, naučit ću ih napamet. Uporište će nestati. A možda će kad završim sa zadnjim doći vrijeme za donošenje novih odluka. Uvijek mi ostaje sjekira.

*Is everybody in?*¹⁵

The ceremony is about to begin.

Wake up!

You can't remember where it was.

Had this dream stopped?

The snake was pale gold

glazed and shrunken.

We were afraid to touch it.

The sheets were hot dead prisons

and she was beside me.

Old, she's no, young,

her dark white hair

the white soft skin.

Now, run to the mirror in the bathroom.

Look!

Shes coming in here.

I can't live thru each slow century of her moving.

I let my cheek slide down,

the cool smooth tile.

Feel the good cold stinging blood.

The smooth hissing snakes of rain...

(Žena ponovno naglo podiže sjekiru i snažno prepolovi drugu knjigu koja se nalazi u njezinoj blizini.)

TAMA

¹⁵ Ulomak iz djela *Celebration of the Lizard* Jima Morrisona i grupe The Doors, *performancea* koji sadrži niz pjesama, priča, recitacija i glazbenih ulomaka. U originalu ove monodrame ulomak pjesme naveden je u španjolskom prijevodu. *Napom. prev.*

Prevoditeljica:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Ivana Krpan', with a long horizontal stroke extending to the right.

Ivana Krpan